

Sovariši
ali ste že
poravnali
naročnino

DEMOKRATIČNA FRONTA PROTI IMPERIALIZMU

Imperialistični lev je zamenjal

cimsko volkuljo

Glavna značilnost vseh razgovorov za dokončno rešitev tržaškega vprašanja v okviru celotnega problema razmejitve med Italijo in Jugoslavijo je nedvomno ta, da se ob njih čedalje bolj razkrinkujejo dejanski naklepi imperializma anglo-ameriških finančnih in vojaških krogov, ki jih predstavljata tako angleška kot ameriška vlada, katerih glavna besednika sta na mirovnih pogajanjih zunanja ministra Byrnes in Bevin. Dalje nam ti razgovori kažejo, da je francoska vlada bolj ali manj vprežena v ta imperialistični voz — proti volji francoskega ljudstva, o čemer jasno govore nedavne volitve v Franciji.

Vzporedno z vedno očitnejšim razkrinkavanjem zaslužnevalnih kolonizatorskih nakan svetovnega, torej v bistvu anglo-ameriškega imperializma, se čedalje jasneje odraža resnica o tem, kdo dejansko zagovarja interese miru in demokracije na svetu, kdo dejansko brani in se bori za pravičen in demokratičen mir. Stališče sovjetskih zastopnikov v svetu štirih, stališče jugoslovanske delegacije in ostalih delegacij naprednih držav na pariški konferenci so za to dovolj zgovoren in prepričljiv dokaz.

Nova jasna priča, kdo želi in se trudi za resnično demokratičen mir, komu gre za svobodno in pravično povojno ureditev brez uvajanja novih kolonialnih odnosov, ki naj okrepe pozicije svetovnega reakcionarnega imperializma, je razgovor med Togliattijem in maršalom Titom; poizkus, rešiti naše vprašanje na temelju svobodnega dogovora ob izključitvi kvarnega, tujim interesom služkega vmešavanja imperialističnih sil.

Posledice tega stalnega, postopnega razkrinkavanja tujih zaslužnevalnih imperialističnih krogov so z vsakim dnem bolj vidne. Prva res očitna posledica so bile parlamentarne volitve v Franciji, zaradi katerih anglo-ameriška politika ne more več računati z dosedanjim uslužno, čeprav skrito podporo francoske vlade, četudi je ta do sedaj ostala za enkrat nespremenjena. Druga, po svoji važnosti nič manjša posledica je popuščenje anglo-ameriških delegacij v svetu štirih od sklepov, ki jih je s tolikim trudom spravil na varno njihov glasovalni stroj v Parizu. Zlasti močan vpliv v tem pogledu so imeli razgovori Tito-Togliatti, ki so prisilili Byrnesa in Bevina, da krčevito iščeta novo platformo, na kateri bi zgradila svojo argumentacijo.

Morda najmočnejše so odjeknili ti razgovori v Italiji, kjer so do golega razkrinkali politiko De Gasperijeve vlade, politiko „brč v zadnjico“, kot pravi Togliatti. Razkrinkali so jo v vprašanju razmejitve med Italijo in Jugoslavijo, zlasti pa še v vprašanju italijanskih vojnih ujetnikov v Jugoslaviji, ki ga je De Gasperi s spretnostjo starega hinavskega politikanta zlorabljal v svoje volilne namene za borbo proti italijanskim demokratičnim

silam, za netenje šovinistične mržnje proti Jugoslaviji in s tem proti vsemu, kar je naprednega, ki ga je v bistvu torej zlorabljal za pridobivanje terena svetovnega imperializma na škodo dejanskih interesov italijanskega naroda. Tako pomenijo razgovori Tito-Togliatti močan udarec italijanski reakciji in istovčasno podporo italijanskim na-

(Nadaljevanje na 2. str.)

Demokracija »divjega zapada«

Leto 1941... Fašistična zver, ki se je najprej izdijvala v Slovenskem Primorju, je pokazala zobe vsemu svetu. Naš kontinent je zajela groza, ki je presegla vizijo apokalipse. Takrat so se znašli sredi oceana odgovorni državniki, z namenom, da izdelajo načrt za uničenje fašistične kuge in za demokratično ureditev sveta po končani vojni. Evropa je verjela »Atlantski karti«, saj je bila izdana v takih okoliščinah in v taki obliki, da ni bilo mogoče dvomiti v iskrenost njenih avtorjev.

Kaj naj rečemo o takratnih občutkih naših primorskih in tržaških antifašistov? Mirno lahko trdimo, da je naša zemlja dala prve borec proti fašizmu, kakor tudi prve žrtve fašistične tiranije; to je bilo še takrat, ko je bil marsikateri državnik zapadnega sveta pripravljen, da na račun naše mučeniške zemlje pokoketira z »Ducejem«, »Führerjem« in podobnimi izrodki. Toda to je bila »davna preteklost« in v letu 1941 je imel tudi zapad dovolj prilike, da na lastni koži spozna vse dobrote svojih nekdanjih varovancev. Zdaj so z zapada dnevno prihajali vrci pozivi po radiu, naslovljeni na naše ljudstvo, naj ruši komunikacije in uničuje fašiste, naj... hodi po kostanj

zervajico za... da, za koga? Naše ljudstvo je takrat krvavelo iz odprtih žil, saj je bilo prvo na udaru dveh takrat zelo mečnih fašističnih držav. Zavedalo se je, da s svojo nesebično borbo stavlja na kocko nič manj kot svoj narodni obstoj. Kje so še bili takrat zavezniki... In vendar so takrat tržaški, sploh primorski rodoljubi in demokrati storili to,

kar noben zapadni narod s tisočkrat večjimi sredstvi ni hotel tvegati. Ali bomo morali večno dopovedati rojenim cinikom, da so naše antifašistične organizacije in naši prosvetni domovi zrasi neposredno iz krvi naših najboljših bratov in sester, padlih v borbi proti fašizmu in za demokratičen svet? Tisočkrat že je naše ljudstvo jasno povedalo odgovor-

nim predstavnikom ZVU, da ne dopusti prav nikomur, da s kakršno koli pritevzo (ker dejanskih, poštenih vzrokov za to ni!) meče na cesto naše demokratične ustanove, ki bi morale biti za vsako resnično demokratično oblast nedotakljive. In kljub temu se umazana igra dosledno ponavlja! Sicer je ZVU že v začetku pokazala, da prihaja iz dežele »klasne demokracije«, vendar si takrat noben, še tako pesimističen Slovenec ali pošten Italijan ni mogel misliti, da se ZVU ne bo prav nič sramovala uporabljati v srečev Evrope metode, ki jih sicer današnji svet pozna samo še iz povesti »Koča strica Toma«.

Res, danes Tržačani in Goričani nimamo več potrebe, da bi hrepeneli po avanturističnih zgodbah z »Divjega zapada«. Sistematični ukrepi ZVU proti našim ljudskim organizacijam, katerih višek predstavlja zasedba goriškega »Ljudskega doma« in barbarski požig slovenskih knjig, dokazujeta dovolj prepričevalno, da se je »Divji zapad« priselil v Trst in Gorico, kjer namerava deliti dcmačemu antifašističnemu ljudstvu nazorne lekcije iz demokracije.

Atlantska karta? Kaj še! Izgleda, da jim je odslužila.

MAURICE THOREZ
Sekretar francoske KP
zmagovalke na zadnjih
volitvah v Franciji

KUPCIJA JE KUPCIJA

V Berlinu vodijo tajno preiskavo, v katero je baje zapleten tudi nek star ameriški brigadni general in še nekaj višjih častnikov; obtoženi so, da so vodili črno borzo in da so imeli trgovske stike z nemškimi trgovci.

Ameriška vojaška uprava je javila, da je policija na sledu 15 ameriškim častnikom in nekaj civilistom, ki so izvajali v Berlinu in okolici nedovoljeno trgovino. Med temi je baje tudi nek ameriški podpolkovnik.

SOCIALISTI.

Angleški notranji minister Herbert Morrison je izjavil na javni skupščini, ki se je vršila v Birminghamu, sledeče: „Vlada noče odvzeti ljudstvu njegovih pravic, pač pa bo storila vse, da bo ljudstvo imelo od njih koristi.“

Minister za trgovino Sir Stafford Cripps je izjavil na javni skupščini v Bristolu: „Popolnoma nemogoče je, da bi dali delavcem nadzorstvo nad industrijo. Kolikor jaz vem, ni v Angliji dosti delavcev, ki bi bili zmožni voditi velika podjetja, pa četudi bi si mi to želeli.“

OROŽNIKI IMAJO VEDNO PRAV.

Vojno sodišče v Patrasu (Grčija) je obsodilo 11 članov ELAS-a na smrt. Bili so obtoženi, da so napadli skupino orožnikov, ki so bili med vojno v službi Nemcev. Sodišče ni dovolilo obrambnim pričam, da bi lahko govorile v prid obsojencem.

Volitve v Romuniji

V torek, dne 19. novembra so se vršile v Romuniji volitve. To so bile prve svobodne volitve v Romuniji po odstranitvi diktature kralja Karla in njegove dvorske klike, po diktaturi »Železne garde« in nemškega agenta generala Antonesca. Z novim volilnim zakonom je število volilcev naraslo. Vpisanih je bilo nad 7 milijonov volilcev, dočim je imelo po prejšnjem volilnem zakonu le 2.400.000 oseb volilno pravico. Prvič v zgodovini Romunije imajo tudi žene volilno pravico. Ze samo te številke dokazujejo, kako se je že Romunija demokratizirala.

Dokončni izidi romunskih volitev še niso znani. Volitve so se pričele v torek in so se nadaljevale v sredo. Pa dosedanjih poročil iz Bukarešte so potekale volitve v največjem redu.

Izvolili bodo 414 poslancev za dobo enega leta. Postavljenih je bilo 3200 kandidatov. Novi volilni zakon določa sorazmerno razdelitev mandator na podlagi števila dobljenih glasov v vsakem okrožju.

PO ŠIROKEM SVETU

Srd velikih imperialistov na malo Albanijo

Angloameriški pritisk na ljudsko republiko Albanijo se je začel takrat, ko se je albanski narod odločil, da bo vodil svojo politiko in se je začel upirati, da bi postal igračka v rokah imperialistov. Imperialisti so ves čas uporabljali različna sredstva in načine za izvajanje pritiska, toda namen je ostal vedno isti: ovirati njen demokratični razvoj in s provokacijami doseči, da bi lahko iz Albanije naredili angloamerikansko oporišče.

V zadnjem času pa se je ta pritisk še povečal. Najprvo smo zasledovali, kako so grški monarho-fašisti začeli z insceniranimi provokacijami na grško-albanski meji, da bi to potem naprtili Albaniji in jo proglasili za kršilko miru na Balkanu. Ta manever jim ni uspel. Vzporedno s tem so večkrat priplule v albanske teritorialne vode anglo-amerikanske vojne ladje, ki naj bi s svojo prisotnostjo zastrašile albanski narod. Reakcionarni tisk si je celo izmislil, kako so albanske čbalne baterije poškodovale angleško križarko »Leanders«, katero pa smo videli pozneje v Trstu popolnoma nepoškodovano.

Na pariški mirovni konferenci so grški monarhofašisti pod pokroviteljstvom anglo-amerikanskih predstavnikov napadali Albanijo in zahtevali od nje albansko ozemlje. Prav tako se zastopniki iz Londona in Washingtona upirajo, da bi bila Albanija sprejeta v organizacijo Združenih narodov in da bi lahko uveljavljala svojo pravico po reparacijah.

Zadnja poteza anglo-amerikanov: Odpoklic ameriške vojne misije iz Albanije in angleška nota o čiščenju Kefske morske ožine, pa ne pomeni samo nadaljevanje dosedanje anglo-amerikanske politike do Albanije, ampak tudi popolnoma odkrit in brezobziren pritisk na demokratično albansko ljudstvo. Ameriška vlada je odpoklicala vojno misijo z motivacijo, da ji ni uspelo uspostaviti diplomatske odnose med obema državama. Kot glavni razlog navažajo, da Albanija ni sprejela dvostranskih pogodb med Albanijo in ZDA pred letom 1939. Albanska vlada je storila vse, da bi prišlo do prijateljskega sodelovanja in je tudi izjavila, da je pripravljena sprejeti vse pogodbe mednarodnega značaja, ki so veljale med Albanijo in ZDA. Toda rezultat vsega je bil odpoklic misije, kar dokazuje, da so načeli to vprašanje samo zato, da so ga izrabili kot sredstvo za pritisk. Hkrati pa so našli povod za odklonitev diplomatskih stikov med demokratično Albanijo in ZDA. Ameriška misija pa je zahtevala od albanske vlade, da mora dovoliti vstop v luko v Draču dvema ameriškima vojnima ladjama, zopet z namenom zastraševanja in provokacij. Albanska vlada je ponudila ameriški misiji ladje in transportna letala za prevoz, toda ona je trdovratno vztrajala na svojih zahtevah.

Kakšen je namen pritiska, ki ga izvajajo na demokratično Albanijo? Zemljepisni položaj Albanije je tak, da predstavlja važno oporišče in strateško točko ob vходу v Jadransko morje. Imperialisti bi hoteli v Albaniji prav tak režim kot je v Grčiji, hoteli bi, da bi postala Albanija eno izmed njihovih oporišč. Zato so začeli uporabljati metode, ki so podobne fašističnim. Grožnje z vojnimi ladjami in letali, inscenirani incidenti na grško-albanski meji, organizacija saboterskega delovanja v državi itd., vse to so metode iz Mussolinijevih in Hitlerjevih arhivov, ki se pa niso obnesle.

Popolnoma je pa razkrinkal umazano igro anglo-amerikanskih imperialistov sodni proces proti saboterjem v Tirani. Mister Footes, član ameriške vojne misije, je vodil in dajal navodila saboterski organizaciji ter jo tudi denarno podpiral. K zločinskemu delovanju

proti državi jo je vzpodbujal Footes, češ, da albanska vlada ne bo dolgo trajala »ker anglo-američanom niso všeč demokracije v Albaniji in drugih državah.« Obtoženka Zirika Mano je izjavila, da ji je dejal angleški polkovnik Preet »da se bodo angleške in ameriške čete izkrcale v Albaniji in na Balkanu, ker nččejo izgubiti svojega vpliva in položaja na Balkanu.« Po vseh teh izjavah je namen vseh anglo-amerikanskih provokacij popolnoma jasen.

Toda albanski narod je znan po svojem junastvu. Usoda države ni v rokah protiljudske klike, temveč jo ima ljudstvo samo in njegovi resnični predstavniki. Ti so znali voditi ljudstvo v najtežjih letih okupacije in bodo znali tudi sedaj očuvati svoj narod ter zavrniti vse grožnje in zastraševanja imperialistov. Albanski narod ne bo popustil, pač pa se bodo vsi tisti, ki hočejo ovirati svobodoljubljen narod na poti demokratične izgradnje, razkrinkali pred narodi kot rušilci miru v svetu.

Svoboda kolonij

Zelo dvomljivo je, če je poslanec v parlamentu Ivcr Tomas prepričal s svojimi besedami člane varnostnega odbora Združenih narodov, ko je namreč trdil, »da spoštujemo osnovne svobosčine bolj v angleških kolonijah, kot pa kjer koli drugje.«

Prepričan sem, da je večina članov Združenih narodov poučena o dogodkih po svetu, vzemimo na primer v Afriki. Ti seveda ne bodo mogli verjeti besedam gospoda Thomasa.

Obenem s kopijo njegovega govora sem prejel tudi časopis »Daily Service«, ki izhaja v Lagosu (Nigerija). Začel sem ga čitati in v oči mi je padel članek, v katerem je bilo javljeno, da se morajo zglasiti pred sodiščem uredniki in sotrudniki časopisa »Nigerian Spokesman«, ker so baje objavili vznemirljive vesti. Lansko leto in sicer meseca marca je ta časopis prinesel članek pod naslovom »Cigav je praznik imperija«, v katerem je pisec naglasil, da praznik, ki ga slavi Anglija, pač ni praznik za afriško ljudstvo.

»Mj kolonialni narodci« nadaljuje pisec, »smatramo naše ozemlje zasedeno prav tako kot so bile zasedene od nacistov Francija, Belgija, Holandska, Čehoslovaška, čeprav Angleži niso fašisti. Mi želimo samo, da bi lahko tudi mi praznovali, vendar ne ta, temveč praznik svobode, brez prisotnosti angleškega guvernerja.«

To je torej greh, za katerega bodo morali odgovarjati uredniki tega časopisa. Radoveden sem kakšna bo sodba?

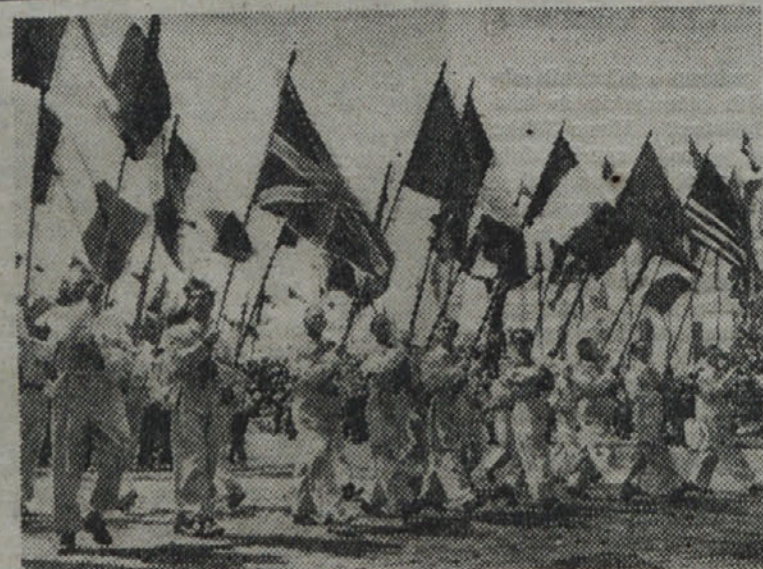
Napisal Walter Holmes (Daily Worker)

Uporna Grčija

Situacija pa še vedno ni jasna, ker se borbe nadaljujejo v okoličih gore Skra in Notio.

Nevzdrižen položaj je nastal tudi za grško vlado. Opozicija, ki šteje 200 poslancev od skupnega števila 354 poslancev, je zapustila parlament.

Načelnik grškega generalnega štaba, general Spiliotopolos, je odpotoval v London v spremstvu generala Rawlinsa, šefa britanske vojaške misije.

V Romuniji so lahko svobodno manifestirali v času volilne kampanje.

Življenje V MADŽARSKI

Na Madžarskem so se za časa vojne sedem mesecev vršile hudi boji. V tem kratkem času je država mnogo pretrpela; skoraj vsa velika mesta so bila porušena, razen tega pa so nemški nacisti popolnoma izropali deželo. Najvažnejša industrijska podjetja so že popravili, poljedelstvo pa je še v slabem stanju, ker primanjkuje plemenske živine, ki so jo Nemci poklali. Ko so ruske čete osvobodile Madžarsko je bila samo madžarska komunistična stranka zmožna organizirati obnovo dežele. Pod njenim vodstvom se je začelo v deželi novo življenje. Ljudje so začeli spoznavati pravo demokracijo. Vse ostale stranke niso bile zmožne udeležiti se obnove dežele, samo kmetje in delavci so se spravili na delo.

Leta 1945 so izvršili agrarno reformo; 6 milijonov arov zemlje so odvzeli veleposestnikom in jo razdelili kmetom. Predelali so državno ustavo in po splošni privolitvi je Madžarska postala republika. Vse te izpremembe so se lahko izvršile samo zato, ker je bil delavski razred vedno enoten.

Pri volitvah, ki so se vršile v jeseni leta 1945, so reakcionarni krogi storili vse, samo, da bi onemogočili zmago naprednih sil. Takrat je odnesla večino stranka malih posestnikov in kmetov. Levičarske stranke so dobile 40% glasov. Stranka malih posestnikov in kmetov ni imela in tudi sedaj nima konkretnega programa. Dosti kmetov in posestnikov, ki so prej pripadali tej stranki, je sedaj odstopilo in se pridružil narodni kmečki stranki, ki je demokratična.

Več madžarskih kapitalistov, bivših častnikov in funkcionarjev, se je vrnilo zopet v domovino. Ti sedaj zopet delujejo v škodo ljudstva in so v tesnih stikih s tujimi kapitalisti. Ti so sedaj okrepili domače reakcionarje. Čeprav vodi delavstvo politično življenje v deželi, imajo vendar reakcionarji v rokah vso ekonomijo. Na ta način si hočejo pridobiti nadvlad; pri tem jim pomaga katoliška cerkev, ki je bila prva, ki se je zoperstavila uvedbi agrarne reforme. Da bi preprečili reakcionarjem to rovarjenje proti državi, so se madžarska komunistična stranka, social-demokratična in kmečka nacionalna stranke združile in zahtevale od stranke malih posestnikov, da vrže iz svojih vrst vse bivše kolaboracioniste. Nedavno je stranka malih posestnikov izločila iz svojih vrst 27 članov; toda tudi to po mnenju levičarskih strank še ni dovolj.

Utrditev denarne valute v Madžarski je precej clajšala in izboljšala položaj delavstva in kmetov. Komunisti zahtevajo, da se morajo velike banke in monopoli poddržaviti, ker bi lahko le na ta način preprečili, da bi ti izkoriščevali kmeta. Ustanoviti bi morali zadruge, cene bi morali znižati, plače pa povišati; nihče ne bi smel biti brezposeln. Ustanoviti bi morali nove vzgojne institute. To so načrti komunistične stranke. Ta je pripravljena sodelovati z vsemi strankami, ki so za res demokracijo; odbija pa že vnaprej vsak poizkus zblizanja z reakcionarnimi strankami.

Če bodo v Madžarski izvedli ta program, potem se bo prav gotovo izboljšal položaj kmeta, delavca in intelektualca.

PO DOMAČI ZEMLJI

Živel Prvi slovenski parlament

OB ZASEDANJU SLOVENSKE USTAVODAJNE SKUPSCINE

V ponedeljek 18. t. m. je delovno slovensko ljudstvo sredi vzpona svojih ustvarjalnih naporov praznovalo velik praznik, začetek prvega zasedanja slovenskega parlamenta. Prvo obliko svoje ljudske skupščine, Slovenski narodno osvobodilni svet ali kratko SNOS, smo si sicer Slovenci priborili že med najhujšo borbo s fašizmom, o čemer je naš tednik že pisal (glej Lj. tednik z dne 19. IX. t. l.). SNOS, ki ga je slovensko ljudstvo izvolilo na najbolj demokratičen način, ki je bil mogoč takrat, za časa okupacije in sredi vojne vihere, je svojo vlogo častno izvršil. Od zmagovitega zaključka vojne do danes so svobodni narodi Jugoslavije — med njimi tudi Slovenci — v miru izvedli najvažnejše državno-pravne ukrepe, ki so potrebni za redno poslovanje nove, ljudske državne tvorbe v normalnih razmerah in s tem tudi formalno potrdili vse tisto, za kar so se vsa štiri leta tako požrtvovalno in dosledno borili. Pravkar je minilo leto, odkar so ljudske množice Jugoslavije izvolile ustavodajni parlament skupne domovine, ki je postavil temelje novi državni obliki, FLRJ, predvsem pa izdelal in proglasil novo ustavo. Ko so bile s tem pridobitve narodno osvobodilne borbe uveljavljene v vsej federativni državi je čakal svoje rešitve samo še en akt, potrebno je namreč bilo, da si v skladu z ustavo FLR Jugoslavije izdelajo svoje lastne ustave tudi posamezne zvezne republike. V ta namen so se vršile po vseh šestih federalnih enotah Jugoslavije volitve v ustavodajne skupščine; naši čitatelji se gotovo spominjajo, da so se te vrste volitev v Sloveniji vršile dne 27. oktobra ob skoraj sto odstotni udeležbi volilcev, Predsedstvo SNOS-a, ki je volitve razpisalo, je tudi določilo, da se začne prvo zasedanje Ustavodajne skupščine Ljudske republike Slovenije na dan 18. t. m. To se zunanje okolnosti tega, za vse Slovence tako pomembnega dogodka.

Kadarkoli upremo Slovenci pogled v svojo preteklost, moramo vedno ugotoviti isto uporno stremiljenje po uveljavitvi tistih človečevanskih pravic, brez katerih narod, ljudstvo, ne pomeni več kot predmet eksploatacije privilegiranih družbenih razredov. Kmalu po naselitvi v naši sedanji domovini med Alpami in morjem — od tega je preteklo okoli 1300 let — smo Slovenci izgubili svojo samostojnost. Vzeli so nam jo germanski grofi in njihovi pomagači, krščanski misijonarji, ki so naše poganske prednike nasilno pokrščevali. Kako »človekoljubno« se je ta pokrščenje vršilo, nam izpričuje zgodovina, pa tudi pesnik Askerc z besedami:

In prišli so, krstiti jih želeč —
v levici križ, v desnici meč.
In dede so naše krstili
tam sredi širnih planjav;
Ko so pa krst izvršili,
njih meč je bil in križ krvav...

Tako smo Slovenci stopili v zgodovino, obiti z lastno puntatsko krvjo, ki jo je naše ljudstvo prelivalo do najhujšega časa. Uklenjeni v okove fevdalizma so naši predniki še in še poskušali, da si zlepa ali zgrda zagotovijo vsaj znesno življenje. Take obupne poskuse tlačnega slovenskega kmeta — drugih družbenih razredov takrat Slovenci skoro nismo poznali — beleži zgodovina posebno mnogo v 15. in 16. stoletju, trajali pa so v tej obliki do pred sto leti, ko je fevdalna družba v glavnem razpadla. Komaj se je slovensko ljudstvo rešilo spon tleke in desetine, so ga že pograbile pijavke meščansko-kapitalistične izkoriščevalske gospode; gospodar se je menjal, bič pa je ostal — kot je ugotovil Cankar. Ostala pa je tudi misel na upor proti krivici in ta misel je spremljala izkoriščanega slovenskega delavca in kmeta preko Judenburga v nove države. V stari Jugoslaviji je slovensko delovno ljudstvo zapadlo izkoriščevalcem istega tipa, kot jih je poznalo že iz rajne Avstrije, dočim so bili primorski in koroski Slovenci poleg tega še najresneje ogroženi v svojem narodnem obstoju.

Medtem pa so se odnosi družbenih sil naglo menjavali: Pojav fašizma v svetu kapitalističnih izkoriščevalcev je pomenil višek vzpona stare, preživela in krivične družbe gospodarjev, obenem pa začetek njenega sigurnega padca. Ko so po logiki razvoja človeške družbe imperialistične sile sprožile novo vojno, tedaj se je začela za slovensko ljudstvo doba najstrašotnejšega trpljenja, obenem pa tudi njegove največje slave. Slovensko delovno ljudstvo tedaj ni več čakalo kralja Matjaža, ki naj bi ga odrešil, ampak je krepko vzelo svojo usodo, v lastna roke. Prvič v zgodovini

smo tedaj Slovenci aktivno posegli v tok svetovnih dogodkov z lastnim precizno določenim programom in smo ga tudi do pičice natančno izvedli. »Narod si bo pisal sodbo same« — to je bilo takrat naše geslo in bo ostalo za večno. Danes, ko vidimo, da uživa sadove dosledne in načrtne borbe slovenskega ljudstva za csamosvojitve skoro ves slovenski narod, spoznava pač zadnji zaslepljenec, kako so imeli stokrat prav vsi, ki so slovensko ljudstvo pozivali v oboroženo borbo proti okupatorju, kajti svoboda se ne poklanja nikomur! Gorje Slovincem, če bi v času odločilne ubogali Rupnika, Rožmana, Kreka in druge zle duhove! V tem slučaju bi danes doživeli hujšo usodo od Nemcev, ki jih štiti vsaj njihovo veliko število. V čast slovenskemu ljudstvu pa mora ves svet priznati, da je ono po ogromni večini dckazalo izredno državniško zrelost s tem, da se je med zadnjo vojno iz lastnih nagibov odločilo za borbo proti fašističnemu zlu. S tem smo Slovenci idealno spravili v sklad življenjske potrebe našega ljudstva z resničnimi interesi vsega človeštva. Vsemu svetu smo podali zgled, kako si lahko tudi najmanjši narod v navidez brezupni borbi z mnogo močnejšim narodom izsilil svoje pravice, če le ostane sebi zvest.

Tako je slovensko ljudstvo padvse častno položilo svoj izpit in se z lastnimi napori uvrstilo med najbolj napredne narode na svetu. Obenem je spoznalo, da je bil kapital njegovih naporov dobro naložen in da že danes donša bogate obresti.

Koliko slovenskih rodov je že leglo v grob od časov Črtomira, Gubca in drugih borcev

za svobodo, ki je nise mogli dočakati! In vendar njihove žrtve in napori niso bili zaman. Tudi njihova zasluga je, da danes slovensko ljudstvo, svobodno in samozavestno, gradi in ustvarja le še zase.

Tudi za nas, tržaške Slovence pomeni prvi slovenski parlament izreden dogodek. Borba, ki smo jo vodili skupno z našimi središnjimi brati je za nas sicer še nerešena; ni nam še usojeno, da bi se veselili tudi lastne svobode, dasi smo za njo žrtvovali prav vse. Zavedamo se, da še vedno obstajajo skupine, ki žalujejo za propadlim nemškimi in italijanskim imperializmom, kakor tudi trepetajo za usodo lastnih imperijev. Zato nam svobode ne privoščijo, kot je ne privoščijo lastnim narodom, zato so zasidrali svoje kremplje v Trst, od koder kot zmaj pihajo strupeno sapo proti svobodoljubni Jugoslaviji. Vemo, da so to ljudje, ki jih zadnja vojna ni ničesar naučila. Vsi ti lažni demokratje so presenetljivo podobni Hitlerju, ki je še takrat, ko je Rdeča armada že trkala na vrata Berlina, tolažil prestrašene Frice, češ, Nemčija mora zmagati in bo zmagala že zaradi tega, ker »sicer zgodovina ne bi imela nobenega smisla«.

Mi pa vemo, da je doba imperijev in kolonij krepko v zatonu. Zaradi tega se ne bojimo ne guvernerjev, ne kolonialnih statutov, ampak se zavedamo, da bo prej ali slej tudi Trstu zasijalo sonce svobode. In v tem pričanju pošiljamo ob zasedanju prvega slovenskega parlamenta bratskemu slovenskemu ljudstvu naše iskrene čestitke in brcbene pozdrave.

Bufon Zmago

ZA STENAMI ZAPOROV

19 mesecev je skoraj že preteklo od uničenja poslednjih nemških in italijanskih fašističnih skupin, ki so dajale zadnji odpor v nekaterih večjih stavbah v Trstu, med drugimi tudi v sodni palači, v znanem »Coroneu«.

Na to dejstvo človeka v Trstu prav za prav le malo kaj še spominja in tudi sama sodna palača s svojimi zazidanimi luknjami in nad 1 m velikim liktorskim znakom na svojem pročelju ne dela izjeme.

Ne bi hotel sicer dajati tej, v »preobilici drugega koristnejšega dela« opraviljivi pozabljenosti ZVU z ozirom na odstranjevanje zunanjih znakov fašizma in nacizma, večje pozornosti, če me ne bi silila k temu tudi z ničemer opraviljiva odgovornost ZVU, da se tudi življenje za temi zidovi ni v mnogočem spremenilo.

Naša pozornost namreč in pozornost vsakega demokrata kjer koli, je naravno posvečena demokratični prevzgoji onega dela ljudi, ki je bil v obdobju med I. in II. svetovno vojno načrtno vzgojen za pokorno službo fašizmu. Tudi angloameriški zavezniki so to nujnost večkrat oglašali v dokaj poudarjenih govorih. Toda pogledimo samo v tem primeru, ki ga bomo navedli in ki nam je blizu, (da ne iščemo potem že znanih primerov v zunanem svetu), v kolikor ima govorjenje o tej nujnosti pri angloameriških zaveznikih praktičen značaj:

Nobena tajnost ni, da je za zidovi raznih jetnišnic v con A zaprtih veliko število antifašistov zaradi antifašističnega mišljenja in delovanja. Še več, že dolgo ni več nobena

tajnost, da je ravnanje s temi antifašističnimi priporniki tako, da jemlje v čeh demokratičnega ljudstva ugled zaveznikih angloameriških okupacijskih oblasti.

Večkrat je že bila ZVU opozorjena, da je njen pomožni izvorni organ CP močno prepojen z visokimi procentnimi fašisti z verjetno kriminalno aktivnostjo v času fašističnega terorja. To opozorjenje močno pridobiva na svoji resničnosti v dejstvu, da so ravno pripadniki CP oni, ki v zaporih (mislim, da ne brez vednosti odgovornih) brutalno mučijo antifašistične pripornike.

Naj omenim samo podvige narednika Tabette med antifašisti, aretiranimi 3. in 4. nov. v Ponzani, ko je s svojimi pajdaši klofotal, pestil, bral antifašiste in lomil na njih stole in puške. Naj omenim samo še protestno pismo 3 antifašistov iz zaporov v Trstu, med katerimi je znani komandant partizanske divizije Garibaldi Fantini Marij, ki je rešil iz italijanskih taberišč 300 zaveznikih ujetnikov.

Toda pismi iz tržaških zaporov, ki ju objavljamo v prevodu (originala v italijanščini s podpisom) govorita o tem, o čemer se mi upira pisati, toda kar resnici na ljubo ne morem zatajiti.

1. IX. 1946, ob pol desetih zjutraj:

Ravno smo se sprehajali na dvorcu in prepevali nekatere partizanske pesmi, ko je nenadoma vstopil major Harding, nato pa še direktor zavora.

Najprej nam je na dolgo in široko nekaj razlagal in šele proti koncu, ko je govoril že dobrih dvajset minut, smo razumeli, da nam je ukazal, da se moramo postaviti pri vsakem njegovem obisku v pozor ob zidu.

Med govorom je vrtil v rokah usnjen bič; z osonnim glasom je dejal, da so njegovi vojniki dobri, mi pa da ne veljamo prav nič in da se nas prav nič ne boji. Ko se je naveličal govorjenja, nam je ukazal, da se postavimo v vrste in morali smo korakati mimo njega.

Nisem še naredil nekaj korakov, ko me je poklical: »Ola, boile! Stopil sem predenj in mirno čakal, kaj mi bo povedal. S sarkastičnim glasom in z nasmeškom na ustih mi je javil, da bom zaradi neposlušnosti kaznovan, in sicer da bom dva dni dobival samo kruh in vodo. Ni mi pa povedal, s čim sem si to kazen zaslužil. Moja žalost je bila še večja, ker bi moral imeti naslednji dan razgovor z domačimi in ga zaradi kazni nisem smel imeti.

(podpis)

(Nadaljevanje na 4. str.)

(Nadaljevanje s 1. str.)

Demokratična fronta proti imperializmu

prednim silam, pomenijo velik korak naprej v demokratizaciji — od največjega napreda, ki je bil liliška iz znanih razlogov tako krčevito zavira.

Kaj pomenijo vsa ta dejstva za nas? Predvsem nam kažejo, da je naš najhujši, osnovni sovražnik svetovni, torej anglo-ameriški imperializem, na našem ozemlju naslednik predfašističnega italijanskega imperializma. Kažejo nam nadalje, da je proti temu imperializmu potrebna borba, v kateri nismo sami, da je za to borbo potrebna združitev vseh iskrenih antifašistov v široko demokratično fronto s točno določeno akcijo na podlagi desetih programskih točk Jugoslovansko-italijanske antifašistične unije, za demokratični razvoj našega ozemlja, za tem logično povezani umik tujih okupacijskih čet, za narodnostno in kulturno enakopravnost, za tesno povezanost z zaledjem, ki je predpogoj za gospodarski razvoj in blagostanje.

Gladovna stavka v tržaških zaporih

Preteklo soboto je sedem antifašistov, ki so zaprti v tržaških zaporih, začelo gladovati. Zaprti tovariši s tem protestirajo, ker so bili aretirani že 3. novembra in jih še sedaj zadržujejo v zaporu brez kakršnekoli obtožnice. V zaporih so jih pretepali in mučili, kakor je bilo javljeno v dnevnem časopisju.

Izmed petnajstih aretiranih tovarišev so jih osem po kratkem zaslišanju v zadnjih dneh izpustili, ker jim niso imeli kaj očitati.

WALLACE: SVET VIDI V AMERIKI SREDIŠOE REAKCIJE

Bivši trgovinski minister Henry Wallace je izjavil, da so republikanski reakcionarji pripravljali ponoviti svoje napake iz dvajset let sedanjega stoletja. Obenem je obljubil, da bo organiziral politične akcije proti reakcionarjem.

Wallace je nadalje dejal: Sedanje volitve so povzročile, da gleda ves svet na ZDA kot na središče reakcije. Storil bom vse, da dokazem naprednemu svetu, da so v ZDA še sile, ki morejo prisiliti reakcionarje, da ne pojdejo predaleč bodisi v notranji, bodisi v zunanji politiki.

EGIPTSKI DIJAKI PROTI BEVINU

Nad pet tisoč dijakov je danes na nekem zborovanju sklenilo, da se ne bo udeležilo predavanj. Na zborovanju je bilo pogostoma slišati vzklike: »Dol z Bevinom!«. Oborožena policija kroži po univerzitetni četrti, da bi preprečila nered. Začetek šolskega leta, ki je bil določen za danes, so odložili za en mesec.

NA FRANCOSKEM PODROČJU NACISTI SE VEDNO IZZIVAJO

V dolini Montajon na francoskem področju v Avstriji so nglikau na vlak kljukaste križe. Francoske oblasti so na to ostro nastopile.

Ves promet v dolini so takoj ustavili, hkrati pa naložili globo 30.000 šilingov vasi Schruno in 20.000 šilingov avstrijskim državnim železnicam. Promet so obnovili šele po ponovnih aretacijah 10 nacistov, ki so jih bili nedavno izpustili.

Lov na tune

v Sv. Križu

M.: Budej Vane! Kaj nise z ualn dns?
V.: Budej Miče, budej... Nisn ne, znaš me žiu strah drži, da me žvau ne uobali uod une nafte... Nej buo rajše dama u štale. Je zaduaste blaga balanga pa vasel.

M.: Jemš pru Vane, žvou treba varvt! Žvou košta dandns!... Ma kaj se blu kej u grunte? Buo kej repe?

V.: Tem pej tm, kšna špijega uon... Jajde pe, ne buo prou neč... Lane nisn znou kn žnjuo... Uosn kventalou sn juo jemo... Lets juc ne buo na pau kr sn juo usjau... Pese je blo lane, da juo je blo grdo vit u skednje... Lets juo bmuo na tnko rejzale.

M.: Ja, Vane muoj, huda buo tuo zimuoal Jen use taku stršno drago, se čije veta karta uod taužend za usakuc stvar.

V.: Ante buoja kej pamagale!? Al z anga kraja, al z družga, buo moglo kej prit — če ne buo križ z name.

M.: Pamagale!? Buh ve du te buo pamago! Lih ta prave jemamuo... za člaveke kej pamagat. Čake, čake, te bn paveu kaj je takalo tuo buoguoa Stijefkuo sez Duloj.

V.: Stijefkuca?? Ketiruoqa??

M.: Ma, ti juo ne bš puozno, znan. Reva je šla dual, čije Via Macine, za udušbet uno malo šušidja, ke je grije pa rancen muože, ke je jle uasto u Dahave... Petnajst lir na dan, nej dela žnjime kr čije... Znaš kaj suo jle rijekle?? »Perke no la va šu, a Lubijana de voštro Tito čol šoldi.« Jen uona vele: »Mi go derito kua!« Jen se taku an cejt predeštirajuo duklr juo aden uod uneh zelijenco ke suo tn, ne nezaj uspične: »Slete pieni di fame, su in Titipia...« Žijena je vele zastuopla, da ni vredno menjavt besed. Te lepu muoči jen čaka, jen čaka. Ma, ne znan, se je dagavela al ne, te patijegne z borše struočoa putre, uodluome damačga kruha jen dej puanjem u uofičje pred useme. Taku suo gspude muočale ku, me ne zamire, r... Jen, de be jen se bel zamšo guobec, se te uograse še aden uod našeh: »Štóra, no štija manjar kua, no la vedi keigē vijen fora la bave...«

V.: Fino jieh je usijeknla žijena jen una nš tude...!

M.: Te riječen jest. Ma je žijena urbižežna jen pa strele ku suo use Krašouke. Se ne dajuoa nazaj. Sej mje še trko stvar proula, ma ne tenden usega...

V.: Virjen Miče, virjen... Gcrje me je, ke jema uod njuh potrebua...

M.: Kaj nm je pej ku gorje... Jen taku je Vane pr usake stvre... Čuj, buo vre padruogo leto ke sn dou prošnjuoa za vojno škuođuoa, ma ga ni vit še zdej anga šolda... Trko buojuca ulejkla, da buo ta buoga lira prošla pro pa neč...

V.: Sej tu uoane čakajuoa!

M.: Vane muoj, jest zmijern praven: Če nijebmuo mi ta buoze držale trdo ukijep, nm buo hudič sijeu na vrat taku, da se ga ne bmuo mogle na nobijene viže več uotrijest... Jen buo prošlo še slapše ku pd ta črnome...

V.: Taku buo, taku! Jest ne znan, da naše ledje tega ne videjuoa?!

M.: Kaj ne videjuoa, ma ne premislejuoa — pasijebno ta bel stare ne! Če te malo zapiša, vre jieh ni več na zestanke zvijčr...!

V.: Ja, čake Miče je prou, praveš, na zestanke... Ma naše dual, be mogle sijeleh malo glijedit kuaga puočlejuo pred ledi. Je blu un tijeđen aden prns — Buh me ne za greh zapíše — jest be ga rajše nuaso, ku paslušo...

M.: Znaš kako je Vane, tude naše, nrđijuoa kukr muorejuca... Ma, de be ti vi-do, kadaj je blo, ta pasane pijetek zvijčr prns... Suo te ble: Švicrje, Angležje, Frncuoze jen kaznš še uod ki... Je bla ta mladust, ke se unuo železencuo nrdila tn u Božnje, sej znaš...

V.: Ja, ja, kaj ne znan, sej suo celo palette šrajale uod nje... Aaa suo vre komplile??

M.: Kaj suc pej, kašnuoa feštuoa suo jen naše nrdile! Tu tje bla usa mladust ukijep! Kašno petje! Jen ledi, da se ni blo muoač gent.

V.: Znan Miče, sn čeu. Sej je bijeu tude — Bareto sez našme. Ku suo zvele, je bijeu ku alarm prns, tu tje use letelo...

M.: Ben videš Vane! Kdr viden tuo našuoa mladust, kako te grije napre, jen take muože u leth, ku je Bareto ke se te še zdej uosuka ku mladijenē na uodre. Kdr suo te urezale unuoa: »Naj zaori...« Vane muoj, te muore prit souza uod vesijelja... Te riječen je blo an lešt jih pa-blušt jen glijedit. Nej le žgijejuoa naše

Bilo je pred nekaj leti, proti koncu avgusta, ko smo bili kakor navadno v Hrastičih, to je v kraju precej ped vasjo nad morjem, ko je bil še tisti orjaški hrast. Ta je dajal senco stoterim obiskovalcem, ki so prihajali sem za zabavo senčit se v vročih poletnih dneh ter se hladiti na prijetnem vetriču, ki je pihal od morja. Tu sem so prihajali ljudje vseh pcklicev — tudi naš župnik je pogostoma zahajal sem ter se pogovarjal o vinogradih in o ribištvu ter o dogodkih na suhem in morju sploh. Posebno ob nedeljah je bilo tudi mnogo takih, ki se niso mogli kratkočasiti s kvartanjem po gostilnah zaradi pomanjkanja cvenka v žepu; tako so se brezplačno zabavali v tem hotelu v Hrastičih. Tukaj so bili tudi naši opazovalci tun, stari Muško, stari Ruško in mladi Bruži. Posebno stari Ruško je vedno zrl od Trsta do Sešljana, da bi opazil kako znamenje tun. In res, ko je zazrl pod nabrežinskim bregom velik plaz črne vode, je takoj uganil, da so to tune. To je pokazal tudi tovarišem, Muški in Bružetu in začel kričati na vse grlo: »O, in barka, o, in barka, tune gredo naravnost sem gor!« Toda šaljivi Muška mu je odgovoril, da ni treba, da gredo v barko, če gredo tune »sem gore«, torej jih kar tukaj počakamo in polovimo. Toda Ruško je še bolj kričal in napsled je šla barka na kalado, to je kraj, kjer se mreža in ribe izvlatijo na suho.

Ko so pa tune priplavale do Brojnice, niso znale najti poti, da bi šle gor, kakor je rekel Ruško, ter so mirno plule proti Trstu. Ko so se pa približale ladji na kakih 300 metrov, je Ruško začel kričati na ves glas: »Šalpa di graša! Kacavat! Kacavat!« V ladji čakajoči možje so hitro odveslali od kraja na globoko morje ter metali mrežo v vodo, dokler ni naš Ruško spet zavpil: »O premando! dagi, kap, dagi, kap!« Veslarji so takoj okrenili ladjo v smeri proti Devinu, kakih 30 metrov na dolgo, ker je naš Ruško dal drugo povelje, namreč: »Šaldi! Šaldi!« Veslarji so na to povelje hitro nehali veslati, in kakor pribiti čakali na nadaljnje povelje. Tune namreč niso bile še tako blizu, da bi jih mogli obkoliti; Ko so se pa tune še bolj približale, so Ruško in oba druga začeli grozno vpiti: »Avoh, avoh, avoh in tera, avoh.« Veslarji so hitro okrenili ladjo proti bregu ter tako ribe obkolili in zajeli. Ruško pa je z močnim glasom zavpil: »Tira, tira, tira!« Kapo v ladji pa je z ного trikrat udaril po krovu ladje v znamenje, da ga je razumel. V vasi se je hitro zvedelo, da so na Šovniku zajeli veliko množino tun. Vse je drlo k morju. Otroci, fantje, dekleta in možje, tudi tisti, ki so bili v bližnjih vinogradih, vse je prišlo pomagat vleči težko mrežo in ribe, dokler jih niso po enournem trudu izvlekli na suho. Kakšen prizor se je nudil, ko so fantiči šli do pasu nagi v vodo ter vlekli za žep težke ribe iz vode na suho! Ribe so strašno emokale po vodi, ko so se borile s smrtjo.

Tudi na suhem so ribe strašno tolkle, tako da je kamenje letalo v zrak, dokler ni v desetih minutah smrt storila konec njihovim mukam.

bükve jen handijere jen nej ns le mječejuoa na cestuoa — ma teh ke zdej rasejuoa jeh ne buoja ustoule, ku jeh nisuo une ke suo šle vre se...

V.: Aaa, se čeu Miče? Zlude jeh frdame! Slapše ku fašiste delajuoa tje strele... Jaa, čake Miče, da ne zaben! Kaku buo kej z name pej? Se kej čeu dual?

M.: Smuo zmijern tn... Buo hmalen padruogo leto ke sejejuca... Bmuo vidle če bjuo kej sesjale zdej tn u Novajorke...

V.: Ma nise un dan pravo, da se bjuoa naše same zgihale sez Taljaname?

M.: Ma je taku Vane: Kukr suo gspudije vidle, da be blo mrvet zns bulše, niječjuo neč več čut jen se same menejuo. Une uleječjuoa zase, jen našme ne cedejuoa ane... Ma, muoren jet Vane, s bmuo ben še kej vidle. Zdrave!

Okčlica, 18. novembra 1946.

Isti koš zadnjič.

Potem jih je paral, kdr je le imel rezilo; pa brez njega ni bilo skoraj nobenega.

Ko so jih očistili drobovja, so jih hitro spravili na nalaše za to pripravljeno ladjo ter hitro odveslali v Trst na ribji trg. 10 rib pa so razkosali na dele razne velikosti ter jih razdelili vsem tistim, ki so pomagali; otrokom manj, odraslim več; nobeden pa ni šel brez tune domov. Doma so jo brz pražili na razne načine, tako, da je vsa vas duhtela po okusni tuni. Seveda so jo tudi z vinom dostojno zalili, kakor se spodobi. V Trstu so pa ribji prekupčevalci že bili o tem obveščeni ter se na obali čakali bližajočo se ladjo s tunami. Ko je ladja dospela h kraju, so si jih prekupčevalci hitro razdelili vsak po en kvintal — bilo je namreč deset kvintalov rib — ter so hitro po mestu razglasili, da je na ribji trg dospela »Tonina fresca paesana di Santa Croce«. Vse dekile in kuharice iz mesta so kar najhitreje tekale na ribji trg in v dveh urah ni bilo več nit repa.

Ruško pa si je zadovoljno mel roke, ko je drugi dan prešteval svojih čez 200 svetlih kronic.

Sreča pa je cpočeta.

Tretjega dne po tem obilnem lovu je stari Ruško spet opazil na morju velik

plaz črne vode ter je sodil, da mora biti znatno večje število rib kot prvič. Plavale so vse v smeri proti Trstu. Ladja z mrežo je tega dne čakala v Čavsih, kjer se mrče globoko zajeda v breg ter je videti kot majhen zaliv.

Tu na strmi skali nad morjem je Ruško dal povelje, naj hitro odveslajo od kraja ter vržejo mreže. Tune so priplavale že tako blizu, da bi jih lahko obkolili. Toda to poš so se našemu Rušku tune grozno zamerile, kajti v trenutku, ko jim je bila ladja blizu, so spremenile smer ter odplule od kraja vedno bolj na široko morje. Zastonj je naš Ruško kričal »Lazgeto, lazgeto«. Mreža ni segala več tako globoko, da bi jih zajeli. Ruško je dal žalostno povelje, naj izvlečejo mrežo zopet na ladjo, kar so tudi z žalostjo storili.

Tunam pa je naš Ruško jezno zažugal z besedami:

»Špeta, špeta, ton, ti še škampa, ma te veniera ben soto. Špeta, špeta Ton.«

Toda tune se niso zmenile za njegovo kričanje, ampak so mirno plule vedno bolj na široko morje. Seveda so tudi Ruško namišljene kronice splavale z njimi.

Iv. Furlan.

(Nadaljevanje s 3. str.)

10. ura zjutraj 1. XI. 1946.

Nismo še vstali, ko so se odprla vrata in je vstopil major. Hctel si je ogledati vse celice; posebno pa ga je zanimalo, če smo že vse pospravili. Seveda niso bile še vse postelje pospravljene. Ustavil se je pred mojo posteljo in vprašal, čigava je. Odgovoril sem, da je moja. On pa mi je rekel: Ob tem času so moji vojaki že davno vstali in tudi pospravili so že. Zaslužil bi, da bi te človek do krvi pretepel. Toda danes nimam volje; zato pa bčš ostal nekaj dni ob vodi in kruhu. Ko je končal govoriti, se mi je na široko zasmeljal in takrat sem opazil, da je precej vjaven. Ko je odšel, sta me stražnika odpeljala v kazensko celico. (podpis)

Nočem vsega tega spravljati v zvezo s fašističnim znakom na pročelju »Coronea«, vendar se mi vsiljuje ob tem spomin na težke preživete dneve v fašističnih zaporih.

en-že

GOSPODARSTVO

Izlet naših kmetov po Sloveniji

Na pobudo tukajšnjih kmečkih sindikatov je Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo v Ljubljani ugodilo želji slovenskih tržaških kmetov, predvsem vrtnarjev iz samega predmestja Trsta in dovolilo ter podprlo njihov poučen izlet po Sloveniji.

Izlet se je vršil v dveh skupinah; vsaka je štela okrog 120 članov. Na kratko bomo opisali izlet druge skupine, ki se je mudila v Sloveniji štiri dni in podala tudi vtise, ki so jih na splošno odnesli udeleženci izleta.

Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo FLRS je poskrbelo pri »Putniku« 6 avtopulmanov za izletnike. Takoj po prihodu v Ljubljano so vstopili v vozila in se odpeljali preko Kamnika proti Vrbi pri Zalcu na Štajerskem v Savinjski dolini, kjer je središče pridelovanja svetovnoznane hmelja.

Med potom so naši izletniki občudovali lepoto in rodovitnost Kamniškega in Savinjskega polja ter vmesnih hribov, goste poraščenih z gozdovi. Ob cesti; desno in levo smo srečevali večja in manjša naselja, sestavljena iz prijaznih in urejenih hiš in hišic, skoraj bolj podobnih vilam kot pa kmečkim poslopjem. Iz same zunanosti teh bivališč lahko sklepamo, da sta tu red in blagostanje doma.

Škoda je le, da so ceste na splošno ozke, posebno za moderna prevozna sredstva, kar se lahko smatra kot ena najhujših hrebov stare Jugoslavije. Na poti smo pa mogli videti, kako se že pridno popravljajo stari potgreški; popravila glavnih državnih cest so v polnem teku.

Dospeli smo v Vrbo se podnevi. Tam smo si ogledali »Kmetijsko zadrugo« za obdelovanje. Bila je ustanovljena že na zimo lanskega leta in že so njeno gospodarski uspehi naravnost presenetljivi. Saj se je v tej kratki dobi štivilo razpoložljive žitne in prvi vrsti krav in prašičev, več ko podesetorilo. S tem je zasigurno gospodarska podlaga kmetijskega razvoja zadruga in blagostanja združnikov. Kljub temu, da površina razpoložljivega zemljišča ni velika, ker pride na družino združnikov komaj približno 5 ha obdelane zemlje, obdeluje zadruga tako intenzivno to zemljišče, da potrebuje že novih delovnih moči. Sicer je tam zemlja res tudi zelo rodovita ter prikladna za pridelovanje hmelja in vrtnine. Saj je hmelj iz Zalca že zdavnaj poznan po svoji izborni kakovosti pivovarstva po vsej Evropi in tudi po ostalem svetu.

Zadruga ima pod svojo upravo tudi moderen valjni mlin na vodno turbino, spojen z električno centralo prav blizu upravnega postopja. V mlinu zmeljejo lahko približno 100 q žita dnevno. V upravnem poslopiju, kjer prebiva tudi nekaj družin združnikov, je bil prej samostan, kateremu je pripadalo celo posestvo. Nemci so pregnali opate in prevzeli v svoje roke upravo posestva. Po

osvoboditvi je bilo razdeljeno na podlagi agrarne reforme kmetijskim interesentom, ki so spoznali, da si bodo gospodarsko najhitreje opomogli z združitvijo svojih malih sil v Kmetijsko obdelovalno zadrugo. Lepi uspehi zadruga v tako kratkem času nam pričajo, da se ti kmetijski interesenti niso usteli. Precej je pripomogla k hitremu uspehu zelo dobra sadna letina, katere so bili v obilici deležni tudi izletniki.

Od tod smo se s »pullman« odpeljali skozi Celje v toplice »Dobro«, kjer je znano zdravilišče s toplimi vreli radioaktivne vode. Posebno priporočljive so te toplice za revmatične bolezni in pa za bolezni ženskih notranjih organov.

Po kratkem ogledu toplic se je naša karavana odpeljala proti Mariboru in Radvanje. Vgznja po »zeleni Štajerski« je bila prav prijetna. Škoda le, da smo tudi na tem potovanju morali mimo požganih hiš in komaj ozelenelih

grobov številnih junaških partizanov in talcev, ki so jih »civilizirani« hitlerjevi Nemci do smrti mučili in čebesali na občestne jablane.

Okrog devetih smo dospeli v Radvanje, da si ogledamo tukajšnjo Kmetijsko obdelovalno zadrugo »Jože Lacko«. Posest te zadruga je precej obširna in sedaj zavzema približno 200 ha. — Če nisem preslišal pojasnil vodnika, ki nam je razkazoval in razlagal delovanje zadruga. V zadrugi so spojene: bivša posest nekega trgovca in pa cerkvena škofijska posest, h kateri so interesenti priključili nekaj svojega zemljišča.

Tudi tukaj so očitne prednosti, ki jih nudi kmetijskemu gospodarstvu sploh in še posebno obdelovanje zemlje, združitve zemljišč na zadrugi podlagi. Kjer so bile prej majhne parcele raznih oblik in z različnimi kulturami, po potrebi in okusu posameznih gospodarjev, se razprostira sedaj eno samo široko polje. Samo v takih razmerah je mogoče uveljavljati v kmetijstvu pridobitve moderne tehnike z uprabo vsakovrstnih strojev za obdelovanje zemlje in za pridelovanje pridelkov.

— Ing. Andrej Čok
(Nadaljevanje sledi)

Važnost gnoja

Bliža se zima, deževni dnevi sledijo burji in obratno. Z deloma na polju je bolj slabo. Edino se lahko pripravljamo in kopamc za obnovo vinogradov. Ti so res potrebni obnove; koliko zapuščenega sveta, kjer so bili prej bujni vinogradi, vidiš vsepovsod! Marsikdo je letos zavihal rokave in začel kopati ledino, toda mnogi se še obotavljajo iz strahu pred prevelikimi stroški. Tudi marsikateri travnik bi bilo potrebno zboljšati. Že nekaj let se težave s krmo. Travniki malo nudijo, predvsem zaradi suše, pustošenja in slabe nege.

Brez krme ni živine, brez živine ni gnoja, a brez gnoja zopet ni krme. In sedaj nam v veliki meri manjkata še strelja in tudi brez strelje ni gnoja.

Kaj bomo storili, kaj naj ukrenemo? se vprašuje marsikdo.

Mnogi mislijo, da si bodo pomagali z umetnimi gnojili. Da, res je. Umetna gnojila lahko v veliki meri nadomestijo domači gnoj. Vprašanje je samo, kje bomo umetna gnojila dobili, koliko kakšna in po kakšni ceni. Ali si bo mogel vsak kmetovalec nabaviti potrebna gnojila?

Ne smemo pozabiti, da moramo vsa gnojila uvoziti; ali si bomo v teh neurejenih trgovskih razmerah mogli nabaviti za našo zemljo potrebna gnojila?

Pameten kmet že ve, kaj bo napravil. Ne bo izdal dragocene denarja, ki ga rabi drugod, za gnojila, ko vendar lahko doma zbere sam vse one snovi, ki mu jih nudijo umetna gnojila. Uredil si bo gnojilnice na način, da ne bo izgubil niti trohice doma pridelanega gnoja, gnojnice in komposta.

Predvsem bo pazil, da bo gnoj pravilno zložen in dobro stlačen.

da se mu gnojilnica ne bo cdekala v vaški jarek in se potem neplodno izgubljala. Skrbel bo, da si bo napravil čim več komposta.

Pazil bo predvsem, da bo uporabil samo zrel gnoj in da bo gnoj na njivi pravočasno zakopal. Zbral bo vso gnojilnico in jo pravočasno odpeljal na njivo. Izkoristil bo greznico, smeti in blato za kompost.

Vedi: Čim bolj smrdi na dvo-rišču, pri hlevu, okrog gnojne kupa, na njivi, ko razlivaš gnojilnico ali trosiš gnoj, tembolj zapravljaš. Tisočaki ti puhtijo v zrak in se s smrdom vred izgubljajo. Dokler smrdi okrog tvoje hiše, ne govori, da ti primanjkuje gnojil.

Smrad — to je dušik. Ulovi ga in na polje z njim.

Mnogi se bodo izgovarjali, češ saj nimam modernega gnojilnice. Moderno gnojilnice je res sila važno, ali pri današnjih razmerah, ko primanjkuje cementsa, se ne moremo sklicevati na moderna gnojilnice. Prišel bo čas tudi zato.

Danes je glavno, da gnoj pravilno zložimo in ga stlačimo, da ujamemo vso gnojilnico ter si na tak način pripravimo zares dober in masten gnoj.

V marsikaterem luksuznem gnojilnici se dobi prav slab gnoj, prav dober pa na navadnem gnojnem kupu. Gre samo za pravičen postopek.

Ker je strelja pri gnoju jako važen čimtelj, priporočamo kmetovalcem, da se pobrigajo za drevne nasade, posebno listnatega drevja, da manj sekajo, več sadijo in gojijo.

Opozorjamo: pazite na gnojilnice in na gnoj! Brez gnoja ne bo pridelka.

Stanko Čok

Delavske zadruga za Trst in Istro

Kako lepo je to ime! Človeka kar prevzame od zanosa in si izboči prsi, ko ga čita ali sliši. Pa kaj se ne bi! Saj je to velika in močna organizacija, plod delavske požrtvovalnosti in truda, izraz delavske vzajemnosti in pojmovanja skupnih teženj.

Ustvarili so jih in dvignili delavski žulji; in vsak tržaški delavec je bil na to ponosen.

Toda fašistična zver tudi njim ni prizanesla. Iztrgala jih je iz rok delavstva in jih pretvorila v čisto trgovsko podjetje; iz čisto šovinistično propagandnih vzrokov pa jim je zadržala ime.

Kot trgovsko fašistično podjetje so Delavske zadruga imele razne ugodnosti in so se tudi pod fašizmom razvile v prvovrstno spekulativno podjetje. Skrb fašizma pa je bila, da ubije zadrugi duh, da zadrži in celo poveča članstvo, da pa uniči zadrugi.

Delavskim zadrugam se ne more oporekati, da niso dobro upravljane, da ne vršijo plodnosnih trgovskih kupcij in da niso povečale svojega premoženja. Nasprotno! Danes je to jako bogata trgovska ustanova.

Mora se pa glasno in odkrito povedati, da Delavske zadruga ne vršijo in od fašizma sem niso vršile svoje zadrugi in socialne naloge. Zatajile so zadrugi načelo in ga še vedno teptajo. Ne upravljajo se na demokratski način, čeprav je to bistvo zadrugi in čeprav se nahaja na čelu delavskih zadrug človek, ki trdi, da je socialist in demokrat in se imenuje advokat dr. Puecher Edmondo.

Rob.

Kalijeva umetna gnojila

Od vseh hranilnih snovi navadno zemlji najmanj primanjkuje kalija; če ga je v zemlji 2%, to že zadostuje za normalen razvoj rastlin. Seveda pa ne potrebujejo vse rastline enake količine kalija; največ ga rabijo krompir, pesa in repa, sploh rastline z odebelenimi podzemnimi organi. Pa tudi stročnicam je dobro večkrat pogncjiti s kalijem.

Pri uporabi kalijevih gnojil moramo paziti, da jih ne trosimo, ko ne dežuje, ker kalij vpija in drži vlago, če jo je v zemlji premalo. Najbolje strimo, če pognojimo s kalijevo soljo pred setvijo ali sajenjem, pri tem pa pazimo, da jo dobro premešamo z zemljo. Paziti moramo tudi, da to gnojilo ne pride v direktni kontakt s koreninami, ker bi jih ožgalo in jim odvzelo potrebno vlago. Zelo grešijo naši kmetje, ko trosijo kalijevo sol po jarkih, v katere potem sadijo krompir; ni čudno, če se potem rastlina pravilno ne razvije in če nato kmet izrubi zaupanje do umetnih gnojil.

Sovjetska industrializacija

Od revolucije do danes se je Sovjetska zveza z delom svojega ljudstva spremenila iz zaostale v napredno deželo in iz agrarne v industrijsko. S tem je bil ustvarjen predpogoj da je mlada Sovjetska država mogla kljubovati vsem napadom od zunaj in se povzpeti do tiste moči, ki jo ima danes. Brez izpolnitve te velike naloge bi to ljudstvo ne moglo skovati orožja, ki je v odločilnih trenutkih pomagalo Rdeči Armadi in končno uničilo napadalno silo sovražnika.

Pri razvoju sovjetske industrializacije sta bili posebne važnosti dve okoliščini: prvič, da se je začela industrializacija v Rusiji pri težki industriji in drugič, da je bilo to delo izvršeno v naglem tempu, ki daleč prekaša industrijski razvoj kapitalističnih držav.

V kapitalističnih državah se je najprej razvila lahka industrija, ker jo je mogoče postaviti mnogo hitreje, zahteva manj kapitala in njen hitri proizvodni krogotok povzroča hitrejši obtok kapitala in s tem lažji dobiček. Šele po daljšem roku, v katerem nakopiči lahka industrija dobiček, pride na vrsto težka industrija. Jasno je, da ta proces ne more iti hitro. Zaradi tega priiskajo na stiskalnice izkoriščanja domačih delovnih množic kapitalisti. Države, ki so jim podrejene, začnejo s politiko osvajanja, ropanja kolonij, torej s suženjsko kolonialno politiko, da bi pospešile proces kopičenja kapitala in zgradile lastno težko industrijo. Ker se industrializacija razvija v kapitalističnih državah brez enotnega načrta, zapada v pogoste krize, povzroča kronično brezposelnost

in obubožanje delovnega ljudstva, kar zelo pogosto krši ravnotežje v kapitalističnem sistemu.

Če vzamemo za primer Nemčijo, vidimo, da je nastopila ta dežela pot industrializacije po letu 1848 in da je bil razvoj zelo počasen. Leta 1870, ko je Nemčija zmagała v francosko-pruski vojni, in dobila od Francije 5 milijard frankov, se je tempu industrializacije pospešil v smeri izgraditve lastne industrije. Vendar je Nemčija še 20 let pozneje v tem pogledu mnogo zaostajala za Anglijo. Šele koncem 20. stoletja se je Nemčija spremenila v močno industrijsko deželo. Nemčija je torej kljub ugodnim pogojem, prikladnemu zemljepisnemu položaju, obilnim surovinam v deželi in zmagi nad Francijo, rabila 50 let da se je postavila v vrsto naprednih kapitalističnih dežel sveta.

Ob prevzemu oblasti po sovjatih je stala Rusija 100 let za naprednimi državami. Zaradi tega je bi-

lo treba preteči to ogromno razdaljo v naglem tempu. Sovjetska država ni začela graditi najprej lahke industrije, temveč je začela industrializacijo in jo še danes izvaja po svoji metodi. Težka industrija je bila prva, t. j. tista, ki izdeluje stroje in druga sredstva za proizvodnjo. Šele pozneje, ko je ta industrija dosegla višjo stopnjo, se je začela razvijati proizvodnja potrošnih sredstev v velikem obsegu. Izgradnja težke industrije je zahtevala ogromno kopičenje denarnih sredstev, ki jih SZ ni jemala iz kolonij in osvajaških vojn, kakor kapitalistične dežele. Delo sovjetskega ljudstva in drugi nóttranji viri so bili tisti, ki so dali materialno osnovo za razvoj sovjetske industrije. Podržavljenje zemlje, rudnikov, industrije in bank in pa bistvene spremembe v novi družbeni produkciji je odprlo nove, kapitalizmu neznane vire kopičenja kapitala za industrializacijo dežele. V letu 1940 se

Poskusi s kalijevimi gnojili večkrat ne uspejo, ker v zemlji primanjkuje drugih snovi, s katerimi je kalijevo gnojenje tesno povezano. O tem bomo v našem tedniku še pisali. Od vseh kalijevih gnojil se pri nas najbolj uporablja 40% kalijeve sol, na 1000 m² jo zadostuje 10-15 kg.

Dr. F. Jurišević

Kmetovalcem in vrtnarjem

Opozorjamo vse kmetovalce in vrtnarje na odredbo, ki jo je izdala ZVU in ki odloča podporo v znesku 60% stroškov v delu in materialu za sledeča dela, ki jih bodo lastniki izvršili v lastni režiji:

1. iskanje in izkoriščanje vode za poljedelske svrhe ali za pitje (vodovodi, vodnjaki itd.);

2. zgradba ali preureditev poljskih cest;

3. zgradba ali preureditev kmečkih gospodarskih poslopij (hlevi, seniki, gnojne jame itd.);

4. nasadi (sadno drevje, vinogradi itd.);

5. zboljšanje gorskih in kraških pašnikov (odstranitev nekoristnega grmovja, čiščenje kamenja, namakanje, gnojenje setev krmnih rastlin, napajalniki, pastirske zgradbe itd.);

Kdor ima namen, da izkoristi omenjene olajšave, mora predložiti Kmetijskemu ozemelskemu uradu v Trstu (via Roma št. 20) po Okrožnih kmetijskih uradih (za zboljšanje pašnikov: Gozdno-ozemelskemu uradu v Trstu — via Cologna 8) prošnjo, kateri mora biti priključen načrt dela, proračun in tehnično poročilo ter lastniški list (zemljiška posestna pola).

Po komisijem pregledu dobi lastnik pooblastilo za začetek dela in dekret o izplačilu nagrade. Po izvršenem delu in po kolavdaciji sledi izplačilo določene vsote.

V nekaterih slučajih so predvidena predplačila za deloma izvršene objekte.

Vojni oškodovanci, ki se jim uničena poslopja brezplačno obnovijo, lahko prosijo podporo, ako nameravajo obnoviti gospodarska poslopja na modernjši način, oziroma ista poslopja povečati. V tem slučaju lahko krijejo razliko stroškov, ki bi jih sicer, t. j. brez 60% podpore, morali sami kriti.

Pozorjamo posebej gospodarsko važnost melioracije kolektivnih zemljišč (n. pr. zboljšanje »kusarskih in občinskih pašnikov«).

Za pospešitev in glajšanje dela naj se reflektanti obrnejo za pojasnila in nasvet na Enoine sindikate — osek za kmetijstvo, odnosno na krajevne referente.

Priporočamo našim kmetovalcem, da za omenjene podpore prosijo v čim večji meri, da zboljšajo svoj gospodarski položaj, predvsem pa svoje vinograde in sadne vrtove; sedaj je čas, da pripravite zemljišča za obnovo vinogradov.

je industrijska proizvodnja v primeru z letom 1913. povečala 12-krat, proizvodnja strojne industrije pa 50krat. Težka industrija je postala prevladujoča panoga sovjetske industrije ter v tonu pogledu prehiteła Francijo, Anglijo in Nemčijo in se tako postavila za Ameriko na drugo mesto na svetu. Ti uspehi ruske težke industrije so se pokazali najbolj v vojni produkciji, ki ni zalagala v zadnji vojni samo fronto z najboljšim orožjem, temveč je ustvarjala tudi velike rezerve v njenem zaledju. V času vojne se je najbolj razvilo železarstvo, premogovna industrija in produkcija električne energije.

Po vojni so postavljene sovjetski industriji s četno petletko nove naloge: zaceliti rane, ki jih je državi prinesla ta strašna vojna, dvigniti težko industrijo na še višjo stopnjo ter s pospešenjem industrije potrošnih predmetov dvigniti življenjski standard sovjetskega ljudstva.

NEKAJ

ZANIMIVIH POGLEDOV
v različne vede

Druga največja lobanja

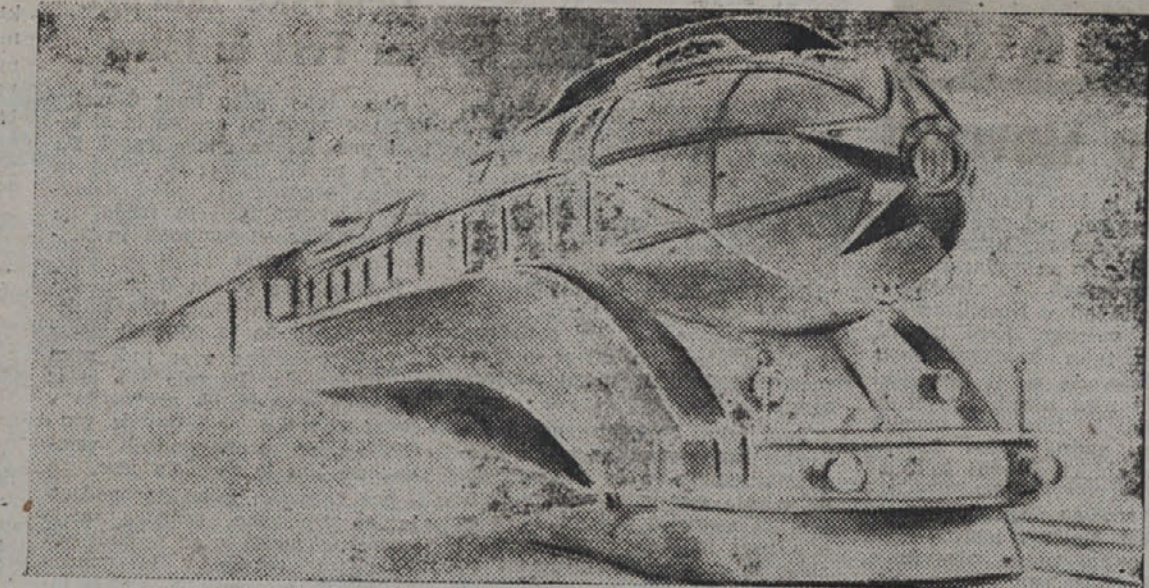
Na Alentih, otočje v Tihem Oceanu, so dobili lobanjo normalnega človeka, ki je imela 2005 cm³ možganske prostornine. Svetovni rekord v tem oziru ima ruski pisatelj Turgejev z 2030 cm³, za tem prihajajo ameriški državnik Webster z 2000 cm³, nemški državni kancler Bismarck s 1965, francoski basnik Lafontaine s 1950, nemški Beethoven s 1750 in nemški modroslovec Kant s 1740 cm³. Normalno lobanjska vsebina znaša pri moškem 1450, pri ženski 1250-1300 cm³. Najmanjša doslej znana je imela 910 cm³.

Ameriško čudo

Kolibri, najmanjša vrsta ptic v Zvezi, so v Ameriki od Alaske na skrajnem severu do Magelanskega preliva na skrajnem jugu. Veda pozna kakih 600 vrst teh malčkov. Zaradi pestro barvanega perja im pravijo ljudje: »lečči biseri«. Najmanjši med njimi so črnolice velike kosti. Želodček malhen, nekaj večje srce, še večje je pa krilno mišičevje, ki tvori tretjino ptička in ki ga usposablja, da napravi 3600 zamahov v eni minuti. S posrednimi fotografskimi aparati in metodami so šele v najnovljem času ugotovili število krilnih treslajev. »Ali si jih videl?« — »Ne!« — »To so bili kolibri!« Tako hitro frče.

Značilni duh

»Vsaka vas ima svoj glas«, pravi star pregovor. Polniki in raziskovalci so doznali, da imajo pokrajine in celo mesta vsako svoj duh. Antropološki pisatelj Kipling je trdil, da bi spoznal vsako indijsko krajinu po njenem duhu. Slackleton, angleški raziskovalec južnega tečaja, se je znal po sistem sveta vočnega molka le s pomočjo štejeva nosa. Tako trde polniki, da diši Arabija po kamelah, opek celon po kokosovih orehkih. Leningrad po gozdnem požaru. Paris po pečenih kavi, London po sahai in katramu, Rim po kadilu svečah, Aden po usnju in zresku, v Malajski morški ožini prevladuje duh po svežem sadju, v San Franciscu in sploh po Kaliforniji diši vse po izličnih rozdovih.

Razsvetljava zastoj

V Južni Ameriki živi kresnica s tako jako svetlobo, da bi človek lahko bral liste ob njenem svitu. Te kresnice se uporabljajo pri nočnih veselicah na prostem, kjer nadomeščajo lampjonke. Svetilkajoče se živali razširjajo mrzlo luč, ki jim služi kot ljubezenska svetilka, kot znak, da se spola najdeta v temni noči.

Mačeha iz strasti

V Koldingu na Danskem je tovska pisca, ki so ji bili odvzeti mladiče, zadrževala kuncjo mater, samo da sedaj doji njene mladiče. Zoolog poznalo več takih primerov. Severne rase kradajo svojim sosedam jajca, pa tudi med njimi se dogajajo take tatvine.

Pojocha miška

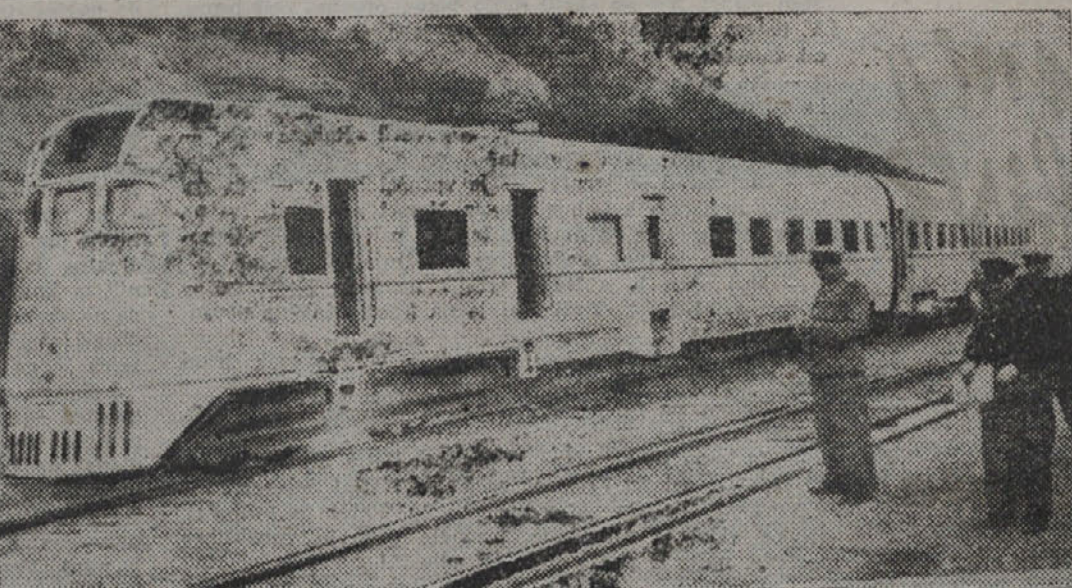
V Nieuween-u (Južna Holandska) hrani tamošnji mizar v pasti miško, ki prepeva. Vse polno ljudi hodi občudovat to posebnost, kar donaja več dobičkov kot njegova obrt. Tudi časniki so si ogledali počoho miško in pričeli o njej večje in manjše članke. Po mnenju nekoga takega urednika je živalca nadušila in njeno petlo je posledično tebo lezli. Mizar je seveda uverjen, da je miška glasbeno nadarjena.

Roosevelt — pisatelj

Mno komu je znano, da je spisal bivši ameriški predsednik Roosevelt detektivski roman »Izginil brez sledu«. Predsednik je strašno rad bral take romane, ne zaradi senzacije, kakor je sam izjavil, pač pa zaradi tega, ker zahteva taka literatura od bralca napetost in pozornost, ostro opazovanje in točno in logično preudarijanje. Knjiga je imela velik uspeh in mu je celo pomagala pri volitvah 3. novembra 1936.

dvotirne proge, ki vežejo Moskvo z D Proizvodnja industrije in poljedelstva basom, Kavkazom, Kaliningradom, Rj Uralu, Sibiriji in Centralni Aziji se bo Leningradom in Omskom. Na teh progi tej petletki povečala dva do trikrat. Da bodo izgradili 1.800 novih železniških bi se omogočil čim hitrejši prevoz blaga, staj, 1800 mostov in 1300 železniških bodo v Sibiriji zgradili dve novi progi. rilnic. Razen tega bodo elektrificirali ena bo šla od vzhoda proti zahodu preko km železnic. S tem bodo električne želez Sibirije in Srednjega Urala, in sicer od nice leta 1950 prekosiše število takih Abakana preko Kuznetska, Barnaula, leznice leta 1940 v Združenih državah Karaganda, Magnitogorska in Kujbiševa. Elektrifikacija železnic bo omogočila do Volge; druga pa od severa proti jugu vzdrževanje prometa tudi v najhujših sicer od Kazakstana preko Akmolinmrazu in bo zmanjšala potrošnjo kurjska, Karaganda do Balkaškega jezera. Ta električna lokomotiva porabi namreč proga, ki bo vezala severni del Kazak- in pol krat manj, pa tudi, če dobi elekta stana s Centralno Azijo, bo tri do štirikrat gijo iz termoelektričnih central.

V teku te petletke bodo izgradili 6 Ze pred vojno je bil sovjetski potencial lokomotiv in 472.000 tovornih vagonov za lokomotive dva do trikrat večji, kot pa potencial drugih evropskih držav; sedaj se bo ta seveda še mnogo bolj povečal. Pred vojno so imeli sovjetski vlaki

NEKAJ

ZANIMIVIH POGLEDOV
v različne vede

Pesem, ki ubija

28 letni ogrski častnik Laszlo Javor je bil neko nedeljo 1932 zelo žalosten, izvoljena ni prišla na sestanek, vreme je bilo ostudno. V tem razpoloženju je spisal pesem »Zalostno nedeljo«. Punal jo je raznim budapeškim listom. Zaman. Sam je spoznal, da manjka pesni napjev. Dobil je ciljana, ki je pesem uglasbil. Natiskana pesem ni našla kupcev, dokler ni bila prišla ogrskemu radio-pevcu, Kalmar-u Pavlu, v roke, ki jo je zapel na ploščo. Po tej plošči je zaslovela pesem, igrali so jo po vsej Ogrski. Listi so pri nesli kmalu nato novico o samomoru sobarice, ki je v poslovnem pismu napisala besedilo »Zalostne nedelje«. Poleg te sobarice se je usmrtilo v kratkem času še dvestet oseb, vse so se poslovile od življenja in navedeno pesmijo. Pesem so začeli imenovati »Pesem, ki ubija«. Predlagali so, naj bi se pesem prepovedala v vseli državi. Pesnik si je bil s svojo pesnitvijo razbremeni srce, imel je pa dovolj življenjske sile, da je kljuboval vabilnemu samomoru.

Sedem svetovnih mest

Po številu prebivalcev je Newjork na prvem mestu (9.200.000), za tem prihajajo London (8.203.000), Tokio (4.986.400), Paris (4.500.000), Čikago (4.500.000), Berlin (4.300.000) in Dunaj (1.866.000). Po velikosti sledi: London (1786 km²), Berlin (884 km²), Newjork (849 km²), Paris (780 km²), Tokio (675 km²), Čikago (516 km²) in Dunaj (6278 km²).

Inteligentne živali dosežejo višjo starost

Papige dosežejo starost preko 100 let. Čudno je to zaradi tega, ker se navadno telesna velikost sklada z življenjsko dobo in bi torej morala majhna papiga izkličevati visoko starost. Papigini možgani so zelo težki, kar vse kaže na njeno razumnost. Podrobnejši računi so ugotovili, da je razmerje med možgansko in telesno težo odločilno za dolgotrajnost življenja. Ker je torej papiga izredno razumno bitje, doseže visoko starost.

O bistvu svetlobe

Do 17. stoletja je veljala o bistvu svetlobe Platonova teorija, po kateri naj bi bila svetloba nekaj, kar izhaja iz očesa, obžarja predmete in se zopet vrača k očesu. Holandski fizik Huygens (1628-1695) je sprožil posebno teorijo, in sicer teorijo valovanja. Z njo je tudi zmaoral. Svetlobni valovi so nepojmljivo kratki, od 400-500 milijonin enega mm. Po znani formuli so izračunali treslajle, ki jih napravi svetloba v eni sekundi, in dobili števila od 400.000 milijonov. Če bi bil človek živel v tercijarni dobi zemeljske zgodovine (tedaj ga še ni bilo na svetu) in če bi bil od tedaj izgovoril vsako sekundo te eno število, bi bil do današnjih dni preštel treslajle, ki jih napravi svetloba modre barve v eni sami sekundi.

Užijaj kače, da se...

Na Japonskem so doznali, da je kača tečna jed, ki poleg tega še pomlaja. Odkar je veda to ugotovitev potrdila, je povprašanje po tem blagu zelo veliko. Tik pred vojno je bilo v Tokiu že nad 200 takih prodajalnic. Kače se zaužije vajo kuhane ali pečene. Kače se zaužije na izdelajo žganje na dva načina: truplo se zdrobi in nato stopi v alkohol, ali se pa truplo položi v špiriti, ki mu izžme vse sile. Ta liker se imenuje »shibuzake« in se razvija polagoma v narodno pijačo japonskega ljudstva.

Kitajska modrost

Po pmoči te lahko zapoje, toča to pomoti te ne izpuste — Kdor jaha tizra, za ne more več razlabati — Vsi tisti, ki v gledališču najbolj vpileto, so prišli vanj z zastonsko vitopisno. Ne jemlj sekire, da ubijaš muho na čelu svoleca prijatelja — Nobena igla ni na obeh koncih ostrá — Če se mudi prijatelj v tvojem sadovniaku, je nepazljivost resnična vrljnost — Vsakdo da prevrnjenemu plotu še eno brco — Pes laja iz katerega koli vzroka, ostali lajajo z njim.

O BNOVA

železniškega omrežja v Sovjetski Zvezi

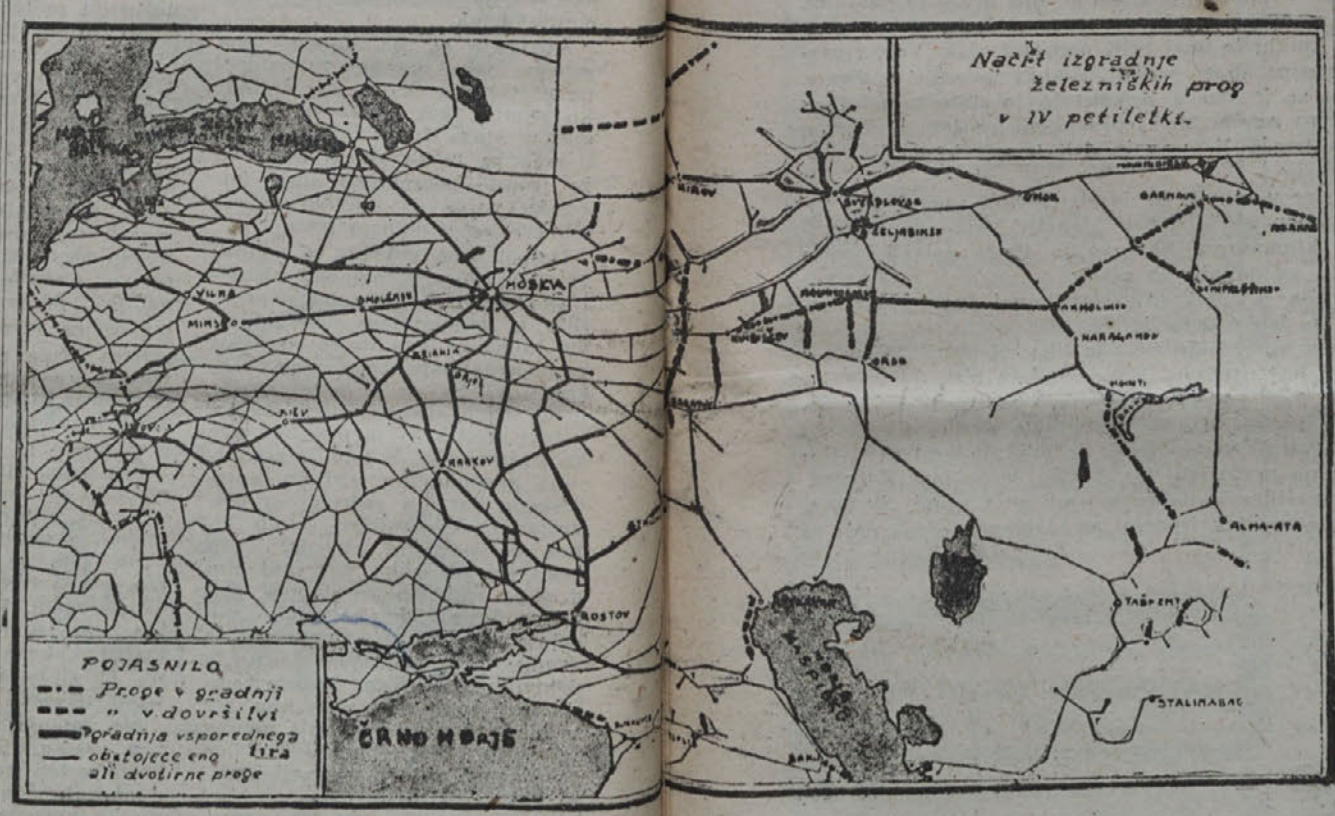
V Sovjetski zvezi meri celokupno železniško omrežje 113.000 kilometrov. Načrt za novo petletko, ki predvideva narast proizvodnje za 50%, bo zahteval tudi povečanje železniškega omrežja.

Leta 1950 bo dosegel prevoz 532 milijard ton-kilometrov, medtem, ko je znašal leta 1940 415 milijard ton-km. Toliko kot znaša povšek prevoza in sicer 117 ton-km, je znašal pred vojno skupen prevoz blaga Anglije in Nemčije. Razen tega bodo leta 1950 železnice prevažale 1.300 milijonov potnikov.

Železniški promet v Sovjetski zvezi pa precej ovira zimski mraz in pa snežni zameti.

Glavna naloga sedanosti je, da se popravijo vse železniške proge in postaje, ki so bile poškodovane za časa vojne. Nemci so porušili 65.000 km železniških tračnic; v zrak so pognali 13.000 železniških mostov, 4000 železniških postaj in 1800 rezervoarjev (shramb) za vodo. To vse so še skoraj popravili, manjka samo še bolj precizna izdelava.

Po novem načrtu petletke bo v Rusiji 4 in pol milijona ton novih tračnic. Ze leta 1948 bodo izgotovili vse najvažnejše

srednjo težo 1300 ton, nemški 700 ton, francoski 600 ton, angleški pa 300 ton. Srednja teža naloženega tovornega vagona v Rusiji je bila 24 ton, v Franciji 18 ton, v Nemčiji 17 in v Angliji 12 ton.

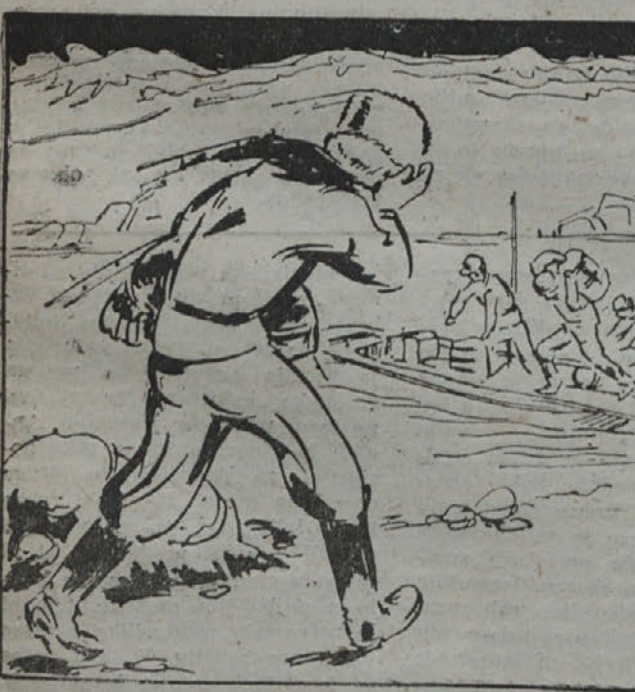
V tej petletki se bo proizvodnja lokomotiv povečala dva do štirikrat, medtem ko se bo proizvodnja tovornih vagonov povečala od 49.000 na 146.000.

Veliki Čujski kanal

Veliko veselje je povzročila v Kirgiziji vest, da bo na novo zgrajen veliki Čujski kanal, kjer so bila dela med vojno ustavljena. Kdor je bil kdaj v Srednji Aziji in kdor pozna strašno vročino teh krajev, bo razumel veselja kirgizskega naroda.

Vojna je preprečila dograditve velikega Čujskega kanala. Toda takoj po vojni je bilo sklenjeno nadaljevati z graditvijo umetnega Orto-Tokojskega jezera in velikega Čujskega kanala. Letos spomlad je kakor prej 5 leti 7000 kolhoznikov s pesmijo in godbo prišlo za delo in graditev tega velikega kanala se nadaljuje.

Množina vode v reki Ču je odvisna od ledenika Tjan-Sanja, ki se polagoma topi. Zato ima reka največ vode, kadar ni več tako potrebna za umetno namakanje. Da bi se v celoti izkoristila ta reka za umetno namakanje, je bilo sklenjeno, da bodo zgradili Čujski kanal.

JACK LONDON
Kvinstaf
Dimac

19. Skoro neprenehoma je pihal močan jezerski veter in Dimac se je pod silo njegovih sunkov opotekal ob obrežju. Vseposvodo so ljudje hileli natovarjati čolne, da preplovejo dolgo vrsto jezer, preden zmrznejo. Vsi so delali, te gospoda Sprague (Sprej) in Stine (Stajn) sta še sladko spala, ko se je Dimac približal njenemu sotoru.

Dolg sem 5 čevljev in 2 palca in mi kratko pravijo Jaka Čok. Dimac je novemu tovarišu segel v roko in kmalu zvedel presenetljive podatke o njunih gospodarjih. Thomas Stanley Sprague je bil bodoči rudniški inženir in sin milijonarja, doktor Adolf Stine pa je tudi imel petičnega očeta. Pri njunem klondajskem pustolovstvu ju je podpirala neka raziskujoča družba.

spodič 25 let. »Vi in pa... Dimac pričnita z nakladanjem čolna.« Za njim je prišel dr. Stine, vitek, bled in tudi mlad mož. Ko je bil čoln naložen, sta Sprague in Stine takoj zlezla vanj, dočim sta se Kriš in Čok zalelela na krov, že ko jima je začela voda pljuskat v škornje. Na poti preko Lindermanskega jezera se je Kriš izkazal kot izredno spretnega krmarja. In tudi ko je bilo treba speljati čoln preko preloma v jezero Bennet sta mehkužna gospodarja vse delo prepustila Krišu in Čoku.

22. Neizprosa severna zima se je vedno bolj bližala in neštnevilne ovire so jim otežkočale pot. Gospodarja sta kakor gada glodala Kriša, ko sta na čolnu našla napisano besedo Čičeko. Kriš pa se je smejal in svest, si svoje moči in spretnosti, je obsojal početje svojih gospodarjev. Prišli so do brzice Box Canyon. Na obeh straneh soteske so kipele k nebu navpične skalne stene in reka je divje bobnela. Ta slap je pobiral od popotnih zlatoškalcev mrtvaški davek.

23. Med vsemi potniki sta se upala v čoln le Kriš in Čok. Kriš je ravnal krmilo, Čok pa je stal spredaj z veslom. Ko so ju sprejeli medse mračne stene, si je Čok zatlačil v usta pest tobaka in vtaknil veslic v vodo. Za nekaj trenutkov sta izginila v peni, nrga pa splavalá s čolnom na varno. Čok je krepko pihnil, rekoč: »To je bilo medvedje meso!« Njuna gospodarja sta opazovala vožnjo zgoraj.

24. Kriš in Čok sta morala premagati še napornejši kanjon White Horse, odkoder jih je vodna pot vodila preko jezera Labarge. Toda burja, sifeg in lena gospodarja so zakrivilí, da niso mogli takoj prevažati jezera. »Če hočeva dosepeti v Dawson«, je dejal Čok Krišu, »morava midva prevezti poveljstvo. Drugo jutro so se vsi štirje borili s prirčdnimi silami. Dva sta veslala na vse kripile, eden je stal ob krmilu, drugi pa je kršil led. Z nadčloveškim naporom so končno le dosegli obalo, toda zaradi preobilice skal in pečin niso mogli pristati.

Vrnjeni Miško

Konec grota Montekrista

— Pokorno se zahvaljujem, gospod oficir.

— Čez uro se zopet pripeljemo Glej, da se ti ne bo zehalo.

Drezina je zatulila in oddrčala. Nato je pod stražarjevimi nogami zašumel gramoz; stopil je v svojo hišico in vnovič je nastopila nočna tišina, ki so jo prekinjali samo sunki vetra in škripanje v vetru zibajoče se svetilke.

Peter je zlezal iz jarka in se črtresal kakor mokro ščene. Voda mu je vdrla v škornje, pod sukno, v rokave, povsod. Moral je hiteti s podložitvijo mine, ker Nemci so se utegnili kmalu vrniti. Oddaljil se je kakih sto korakov od izogibaljšča, izvlekel majhno lomačo in začel privzdigovati prag. Ko je izkopal pod njim jamico za mino, jo je previdno potlačil. Komaj je dokončal, ko se je znovič razleglo tuljenje drezine, ki se je vračala. Peter se je vnovič pogreznil v jarek. Drezina se je zopet ustavila na izogibaljšču za trenutek, nato se je odpeljala dalje in se skrila v temi. Bilo je verjetno, da se bo uro pozneje zopet vrnila in bo tako vozila po vsej proggi vso noč. In prav v tem je bila težava, ker Petrova naloga je bila, da vrže v zrak skrivnostni vlak, ne pa drezino. Zaradi tega ni mogel še nastaviti na mino zažigalnik. To je smel narediti šele tedaj, ko bi se prepričal, da se bliža vlak, ne pa drezina. In tu se je pojavila še neka težava: razločiti vlak od drezine je mogel Peter samo po ropotu in to šele tedaj, ko je bil ta blizu. V tem primeru je imel samo nekaj prešteti sekund na razpolago. In v teh sekundah bi moral nastaviti zažigalnik in zbežati na primerno razdaljo. In končno nikakor ni bilo gotovo, da bo ta prekleti vlak privzvil mimo ponoči namesto podnevi, ko bi bilo nemogoče to izvršiti. Po vsem sodeč pa so Nemci pripisovali temu vlaku veliko važnost, zato je bilo težko misliti, da ga bodo spustili na proggo pomoči.

Medtem, ko je Peter razmišljal o vsem tem, je čas mineval. Patruljna drezina je še enkrat privozila mimo izogibaljšča, a vlaka še vedno ni bilo. Ni imela smisla nastavljati zažigalnik. V takim napetem pričakovanju je čas naglo potekal. Komaj opazno se je začela tema tajati, kakor da bi kdo stopnjema brisal tuš nočnega mraka. Na obzorju se je začelo svetiti: delal se je dan.

Ostati še dalje v bližini železniškega nasipa, bi bilo nevarno. Peter je sklenil, da se skrije v hosto, si nekoliko odpočije po prečuti noči in premisli, kaj naj bi dalje napravil. Skrbno je zakril z gramozom sledi svojega nočnega dela, si zapomnil mesto, kjer je bila zarita mina, in se napotil v globoko hosto, ko je vzel s seboj vzmet in zažigalnik.

Prehodil je kakih pet kilometrov, ko je prišel na suho jasico. Izbral si je najprimernejše mesto, nanesel tja dračja in listja in minuto pozneje je zaspal kakor v otroških letih — brezskrbno in trdno.

Prespal je kakih pet ur, ko so ga zbudili otroški glasovi. Peter si je mel še zaspane oči in zagledal skupino kmetijskih otrok. Ki so se igrali na jasi. Očividno je bila nekje blizu vas.

Igralo se je nekaj dečkov v starosti csmih do desetih let. Otroci niso videli Petra, ležečega za drevosom na velikem kupu dračja. Igrali so se vojsko. Peter jih je z zanimanjem gledal. Kmalu je uganil, da se vrši pred njim prostovoljna vđaja nemškega generala, feldmaršala von Paulusa, in sploh so otroci na jasi predstavljali zaključek stalingrajske bitke. Peter se je čudil, da so si tu, v okupiranem rajonu tako na tekočem o vojnih dogodkih, zato ga je vsa igra še bolj privlačevala.

General feldmaršal von Paulus je čdel v ujetništvo težko stopajoč in z nizko pripognjeno glavo. Feldmaršalov obraz je bil zaskrbljen. Spremljala sta ga dva rdečearmejsca s puškami, iztesanimi iz lesenih palic. Puške sta držala v pripravljenosti in nista spustila oči s feldmaršala, kakor bi se bala, da bi se v zadnjem trenutku ne premislil in jo popihal. Na nasprotni strani jase je dostojanstveno stal na bruno frontni komandant Rokosovski. Ko je von Paulus prišel do njega, se je vzravnal, zacepetal z bosimi petami (kljub jesenskem času je bila sploh vsa generaliteta brez obuvala) in salutiral. Rokosovski je po pomembnem premolku zamižal in tiho rekel:

— Prosim, prosim. Že davno smo vas pričakovali, her feldmaršal von Paulus. Rusi so Pruse še vedno nabili.

Ne vemo, kako bi se bil končal ta zgodovinski pogovor, da ni prišla na jaso nenadoma neka deklica, ki je zavpila obrnjena k »Rokosovskemu«:

— Miško, mamica je rekla, da moraš pri tej priči domov, kašo jest, sicer ti bo slekla hlače in te namazala... Frontni komandant je smrknil z nosom, pljunil vstran in zamrmral:

— Take so ti ženske! Tu zaključujemo stalingrajsko operacijo, vi pa mi prihajate s kašo!... Že prav, takoj pridem.

Deklica je odbrzela, »Rokosovski« pa je snel z glave širokokrajni šlem z zvezdo in prav tako so narediti o-

stali otroci. Vsi so skrili svojo bojno opremo pod bruno. V tistem hipu je stopil Peter na jaso. Otroci so zazijali od začudenja in zrlj vanj.

— Ne bojte se, otroci, jaz sem vaš, — je rekel Peter in mirno prižgal cigareto. — Ali stanujete daleč od tu?

Približno vrsto od tu, — je odgovoril »Rokosovski«. — Kaj pa je tebe sem prineslo?

— Stalingrad se igrate? — je vprašal Peter. — No, da. Vojaki prelivajo kri, bijejo se z Nemci na fronti, vi pa se igrate, ker ste še majhni. Igra je pač lepša... »Rokosovski«, kje je tvoj oče? Ali se je vđinjal Nemcem?

— Moj očka je v Rdeči armiji, ne pa z Nemcem. — je ugovarjal deček. Tudi brat je na fronti. Kakšne neumnosti klatiš?

— Tudi moj! Tudi moj! so kričali vse povprek drugi otroci.

— Petem pa mi oprostite, zmotil sem se. Mislim sem, da ste za Frice.

— Za koga pa si ti? — je prekinil Petra »Rokosovski«. — Izdal si se! Za Frice si, za Frice... Kaj delaš tu?

Vprašnje je bilo ostro postavljeno. Peter je pogledal otroka, videl je njih boso, posinelo nogo in vprašujoče poglede, nato je pomislil in se odločil.

— Poslušajte otroci, — je rekel, — Naj bo, razkril vam bom, kdo sem. Povem vam, zakaj sem tu in s kakšnim namenom. Vi niste več majhni, zanemem se na vas. Otroci, jaz sem partizan. In tu sem zaradi posebne naloge. Ako ste pošteni dečki, ne pa bojazljivci in cmeravci, — mi pomagajte, ako pa ste omahljivi, se tiščite maminega krila, ako ste klepetulje, potem nimam z vami opravka.

— Ne, in kako naj ti pomagamo? Če ti je potrebno orožje, ga imamo.

— Kakšno orožje? Ne laži! — ga je zavrnil Peter.

— Pa ne! Če pravim, da je, potem tudi je!

— Odkod pa ga imate?

— Kako, odkod! Poglej!

Otroci so se skupno uprli v debelo bruno in ga po naporu odvalili. Pod njim je bila prikrita jama. Na veliko Petrovo začudenje so ležale v njej prave nemške avtomatske puške, granate in patrone. Dečki so potem povedali Petru, da so dobili to orožje že leta 1941. Pobirali so ga tam, kjer so se vršili boji. To orožje so otroci skrivali pred odraslimi in na veliko Petrovo začudenje so znali z njim dobro ravnati. V hipu so razdrli avtomatsko puško na njene dele in jih nato zopet sestavili. Pokazali so Petru granate treh sistemov in mu razložili razliko v njih sestavi. Ko jih je Peter vprašal, čemu hranijo to orožje, so mu otroci odgovorili, da ga bodo uporabili ob vrnitvi Rdeče vojske, sicer pa jih vse to zelo zanima.

Pogovor se je zavlekel in postal neprisiljen. Nato se je Miška spomnil matrine grožnje, stekel domov in pustil Petra s tovariši, pa se je kmalu vrnil. Ko ga je Peter vprašal, ali ni morda doma kaj izblebetal o njih pčzanstvu, je Miško užaljeno odgovoril:

— Ali misliš, da sem kaka deklina in bom jezik brusil?

Ko se je Peter prepričal, da so ti mladi ljudje zanesljivi, jim je povedal, kakšna je njegova naloga. Sklenil je, da jih pritegne k delu in uporabi za dnevne poizvedbe. Navzočnost otrok pri železniškem nasipu ni mogla vzbuditi suma.

Ko je razložil otrokom, da potrebuje njihovo pomoč, so navdušeno sprejeli njegov predlog. Sklenjeno je bilo,

da pojdejo trije dečki na poizvedovanje, Miško bo pa stražil na mestu, kjer je bila nastavljena mina. Ko se bo približal vlak, bo dal znamenje Petru, ki bo čakal skrit v hosti poleg železniške proge.

Mračen jesenski dan je visel nad hosto, kjer je čepel Peter, ki ni odmaknil pogleda od male postave Miška, ki se je sprehajal fik ob železniškem nasipu. Ostali otroci se še niso vrnili z izvida. V času, ko sta bila Peter in Miško na straži na svojih mestih, je nemška patroljna drezina dvakrat prišla mimo. Prvič se Nemci niso zmenili za kmetiskega dečka, ki se je klatil s kškom iz drevne skorje v rokah vzdolž železniške proge. Ko je Miško drugič zaslišal ropot bližajoče se drezine, se je skrtil v jarek in ga niso opazili.

Ležeč na vlažni zemlji, je Peter hkrati zaslišal oddaljen, nejasen šum. Od tu, iz hoste, je bilo težko razločiti, ali prihaja šum od vlaka ali od drezine. Peter je napeto gledal na tisto mesto, kjer je stal Miško. V naslednjem hipu je Miškov košek zletel kvišku, kakor je bilo dogovorjeno. Vlak se je bližal. Zdaj je bila vsaka sekunda dragocena. Peter je skočil pokoncu in z vso naglico stekel k mini. Vzmet in zažigalnik je držal v rokah. Ko je skočil na proggo, je v hipu razril gramoz, nastavil zažigalnik in pristavil vzmet. Vlak, ki je vžvil z veliko brzino, se je pokazal na ovinku proge. Težko ropotajoč na stikih kratkih sekundah zbežal v gozd, kakor mu je bilo naročeno, in od tam je težko sopoč od razburjenja opazoval, kaj se bo dalje godilo. V zadnjem hipu je Petru uspelo zbežati z železniškega nasipa. Ne da bi se oziral, je z ogromnimi skoki planil v gozd. In v hipu, ko je prišel na sam obronek gozda, se je razlegel strašen pok, da se je zemlja stresla. Peter se je hitro vrgel na zemljo. V kratkem se je razlegel drugi pok, nato tretji, četrti in začelo se je nekaj nepričakovanege. Po številu pokov, po velikem steburu dima, ki je zakrival kraj eksplozije in po presledkih med eksplozijami je Peter sklepal, da se je užgal velik ešelon s strelivom, med katerim so bile razstrelilne bombe in topovske granate.

Ko je bilo vse končano in se je dim nekoliko razkadil, sta Peter in Miško stekla na nasip. Morala sta se podvizati, ker kmalu je imel priti pomožni vlak. Vzdolž razrušenega nasipa so se valjali ostanki tovornih vagonov. Lokomotiva se je vzpela pokonci in je stala tam kakor ogromna črna sveča. Med ruševinami so ležala ožgana, iznakažena trupla Nemcev in deli trupel, ki so jih raznesle eksplozije.

Ko je Peter ugotovil, da je štel ešelon sedemdeset tovornih vagonov, se je napotil domov. Miško ga je spremljal nekaj kilometrov. Nato se je Peter ustavil, molče objel dečka, ga poljubil in rekel:

— Pa hvala ti, »Rokosovski«! Skupaj sva izvršila nalogo. Zdaj se lahko dalje igraš.

— Ne bom se več igral, — je tiho odgovoril Miško. — Zdaj hočem biti partizan. Nemce hočem biti.

— Potrpi, mu je odgovoril Peter. — Tudi to pride. Za zdaj pa se »igraj«. Orožje pa imejte skrito, utegne še prav priti. Potrpi, Nemce bomo še bili. »Rokosovski«. Počakaj samec na moj znak. Jaz, bratec, še pridem. Za zdaj izberi najzanesljivejše dečke in vadi se z njimi. Skratka, imenujem te za tukajšnjega pocblāšenca otrok. Ali si razumel?

Ljubljansko kulturno pismo

Prof. dr. Škerlj:

Izvor in razvoj človeka

V zbirki Poljudno-znanstvena knjižnica, ki jo izdaja Slovenski knjižni zavod v Ljubljani, sta pravkar izšla dva nova zvezka, oba delo slovenskih znanstvenikov: univ. prof. dr. B. Škerlja »**Izvor in razvoj človeka**« (36 str., ilustrirano) in univ. prof. dr. Milana Vidmarja »**Energija delo in gmeta**« (40 str.). Obe knjižici odpirata bralcu poglede v tiste znanstvene panoge, na katere se naslanja moderni svetovni nazor. B. Škerlj obravnava na podlagi najnovejših dognanj izvor človeka in njegovo mesto v naravi, razglablja biološke in anatomske dokaze za vključenost človeka v razvojni sistem živih bitij, karakterizira predčloveka, prikazuje naš rodovnik in omenja ob koncu tudi najdbe v Sloveniji kot priče obravnavanega razvoja. Spis je poljuden in jasek.

Milana Vidmarja spis »Energija, delo in gmeta« uvaja bralca v probleme energije in nje sovisnosti z gmeta, da ga tako teoretično pripravi za lažje razumevanje energijskih pojavov v atomu, ki so z iznajdbo »atomske bombe« vzbudili široko pozornost. V sklepnem poglavju »Energijski pojavi v atomskem jedru« razpravlja pisec o najvažnejših vprašanih atomske energije. Spis zahteva že nekoliko fizikalnega in nekoliko matematičnega znanja, vendar je v jedru in po stilu kar se da poljuden in nazoren. Misleč bralec bo vesel obeh novih zvezkov Poljudno-znanstvene knjižnice.

Literarni večer

V torek zvečer je številno tržaško občinstvo napolnilo dvorano M. Kraliča, kjer je prosvetno društvo »Simon Jenko« organiziralo literarni večer primorskih pesnikov in pisateljev.

Občinstvo se je seznanilo z deli devetih primorskih pisateljev in pesnikov, ki so s svojim ljudstvom trpeli v sužnosti in se z njim borili za svobodo, za zmago resnice nad krivico, za zmago luči nad temo. Dela odsotnih pisateljev so čitali člani slovenskega narodnega gledališča iz Trsta. Na večeru sta nastopila tudi znana pevca ljubljanske opere tov. Karlovcva in tov. Čuden ter žela za svoje umetniško prednašanje veliko priznanje. Mnogi poslušalci so izrazili željo, da bi se podobni večeri kaj kmalu zopet priredili, da bi se čitatelji še bolj spoznali in povezali s svojimi pisatelji.

R. — I.

Po dragocenih izkušnjah iz lanskega prvega leta svobode, po kratkem poletnem presledku in po jesenskih pripravah, smo v Ljubljani stopili v novo kulturno sezono. Poleti je vse kulturno življenje nekako zastalo, kar pa je popolnoma razumljivo, saj smo hoteli obnovljati in graditi; z jesenjo so se pričele povsod priprave za novo sezono in čuli smo zanimive napovedi. Sedaj pred vstopom v zimo pa je kulturno življenje na vseh področjih krepko zaživelo in lahko rečemo, da smo sredi živahnega kulturnega ustvarjanja. V vseh panogah, v gledališču, v glasbenem življenju, v novih knjigah, povsod se čuti novo življenje, posebno krepka volja, da se ustvari čim boljše, zrele in globoke duhovne vrednote. Vsi naši kulturniki, glasbeniki, pisatelji, igralci, likovni umetniki in drugi so vsa močno razživel in se po svojih najboljših sposobnostih trudijo, da dvignejo raven slovenske kulture. Hvaležno ljudstvo krepko posega po ustvarjenih kulturnih dobrinah, razen tega pa se tudi samo aktivno vedno bolj udejstvuje in doprinaša močan prispevek k izgradnji naše kulture. Vprav aktivno sodelovanje najširših plasti ljudstva v kulturnem življenju je tisti znak nove dobe in novega duha, ki nam obeta najlepše rezultate in ki nas vodi k novim uspehom.

Ljubljanski poklicni gledališči, drama in opera, igrajo vsak večer v nabito polni hiši. Letos je 14 abonmajev polno zasedenih, kar predstavlja seveda rekord; spriču tega se mora za vstopnico pošteno potruditi. V dramskem gledališču igrajo dramo domačega avtorja Krefta: Velika puntarija, ki prikazuje upor slovenskih kmetov proti cerkveni in posvetni gosposki v 16. stoletju. Od vseh del pa za žanje drama hrvatskega pisca Krleža: Gospoda Glembojevi, največji uspeh, ker na realističen način razkriva vso gnoblo zagrebške patrijske rodbine. Drama uprizarja še O'Neillovo igro Ana Christie in Mclierovo Učene žene; vse predstave so dobro režirane, skrbno pripravljene in na zelo visokem nivoju. Tudi opera živahno deluje in tudi njene predstave so, kljub temu, da so nekatere vloge zasedene z mlajšimi pevci, na višini; številna gostovanja poživljajo predstave. Trenutno uprizarjajo: Dvoškovo Rusalko, Lhothe: Ero z onega sveta, Hoffmanove pripovedke in Traviato. Pol-

no gledališče in hvaležnost poslušalcev iz mesta in tudi iz bolj oddaljenega podeželja sta zadosten dokaz uspešnosti. Razen obeh poklicnih pa deluje v Ljubljani še nešteto sindikalnih in četrtinskih gledaliških druženj; v sindikatih, kjer se kulturno življenje počasi, a stalno razvija, prevladuje dramatika. Vsekakor pa so številne igralne družine zanimiv dokaz kulturne zrelosti in volje najširših plasti ljudstva za aktivno sodelovanje v kulturnem življenju.

Ljubljanske knjigarne so s knjigami močno založene, toda povpraševanje presega ponudbo; tako dobiš predvojne izdaje slovenskih klasikov samo antikvarično. Nove izdaje naših novih založb pa se trudijo, da čimprej zadoste povpraševanju po dobrih knjigah. Knjige izhajajo po programu; Cankarjeva založba izdaja poleg politične literature predvsem prevode iz ruščine, — (pravkar je izšel roman Gorkoga: Artamanovi), Državna založba izdaja zbrano delo slovenskih klasikov, Slovenski knjižni zavod pa izdaja predvsem dela slovenskih sodobnikov. Tudi revialno slovesivo se počasi, a vztrajno razvija in revija Plamen, ki jo bo izdajala akademska mladina, napoveduje res zanimive članke.

Glasbeno življenje je enako močno razgibano; koncerti se vrše vedno, — povprečno po dva na teden in so dobro obiskani. Iz tujine nas je do sedaj obiskal poleg pevskega zbora moravskih učiteljev tudi violinist Balokovič. Vsi so imeli lep uspeh, posebno pa je zadovoljil s svojo čudovito muziko violinist Balokovič, ki je nastopil na dveh docela razprodnih koncertih. Čuli smo tudi tržaški kvartet, vedno pa daje simfonične koncerte orkester ljubljanskega radia.

Tudi umetnostne razstave se vrše druga za drugo; dosedaj sta razstavljala tržaška umetnika Cesar in Lukežič, sedaj pa slikar Gorjup. Prihodnja razstava pa se že pripravlja.

Če še omenimo, da se stalno vrše raznovrstna predavanja, kjer predavatelji v raznih kroških obravnavajo raznovrstne aktualne probleme, dobimo približno sliko o pestrosti kulturnega življenja slovenske prestolice. Volje je močna, ustvarjalcev kultur veliko in hvaležnosti ljudstva tudi. In lepi uspehi nas res lahko zadovoljijo.

Mi iz Kronstata...

Film »Mi iz Kronstata« je sovjetski umetniški film, ki prikazuje junško borbo sovjetskih ljudi za zmago revolucije v letu intervencijske vojne 1919.

Film zapusti močan vtis. Prikazuje požrtvovalnost in vztrajnost revolucionarjev v borbi za boljši svet. Nešteto je motivov, ki prikazujejo, kako je komunistična partija povezana z množicami in kako so komunisti za zgled nepartijcem. V političnem komisariju Martinovu je pokazan lik berca komunista, ki žrtvuje svoje življenje za sovjetsko domovino.

Armada sovražnikov — imperalistov pa je posebljena v vojaku ujetniku. Dobro in lepo je oblečen, toda je brez borbene morale, ker ne ve, zakaj se bori. V drugih motivih je pa prikazana krutost imperalističnih plačancev, ki nimajo usmiljenja niti do otrok.

Na splošno zapusti film vtis, da je ni sile, ki bi lahko uničila revolucionarno moč množic. Kronstataški borci so bili samo majhen del milijonov borcev za novo, boljše življenje.

Film vrtijo v kinodvorani Doma pristaniških delavcev.

Eden največjih francoskih filmov:

...MI BOMO NADALJEVALI BORBO ZA FRANCIJO...

Pod vodstvom francoske komunistične stranke predvajajo sedaj v Franciji prekrasen film: »Mi bomo nadaljevali borbo Francije«. Pri izdelovanju tega filma so sodelovali najboljši francoski tehniki, pisatelji, glasbeniki, zgodovinarji, vsi člani komunistične stranke.

Film prikazuje delo in prizadevanje francoskega naroda, ki je s svojimi umetninami doprineslo k slavi in veličini Francije.

V tem filmu je prikazana borba francoskega ljudstva od francoske revolucije leta 1789, 1830 in 1848 pa vse do današnjih časov. Borbeni duh tega naroda, ki ga je tako dobro prikazala narodna junakinja Devica Orleanska se je v njem vedno bolj stopnjeval.

Režija in pa potek tega filma sta tako popolna, da ima človek, ko gleda film, vtis, da prisostvuje vsem največjim zgodovinskim dogodkom, ki so se odigrali na francoskih tleh.

Ta film ima veliko umetniško vrednost; njegov največji pomen pa je v tem, ker nam predoči preteklost in razjasni sedanost.

Francosko ljudstvo še vedno nadaljuje borbo, ki so jo pričeli na primer Devica Orleanska ali pa zna ni strelci iz leta 1871; to je dokazalo leta 1940, ko je nemška vojska zasedla in poplavila deželo. Sedaj, ko je Francija zopet svobodna, se ves narod trudi, da čim prej zopet obnovi vse, kar je bilo porušeno in privede Francijo zopet na tisto mesto, ki ga je v zgodovini vedno zavzemala.

Proti naporom ljudstva pa zopet delujejo reakcionarne sile, ki so hotele vedno, celo v najtemnejših trenutkih, zaustaviti razvoj in napredek naroda.

Toda ljudstvo je dovolj zrelo; združilo se je v francoski komunistični stranki in tako združeno bo sedaj lahko premagalo vse ovire in ustvarilo novo, boljše življenje.

Izobraževanje širokih slojev v Sovjetski Zvezi

Če hočemo pravilno oceniti in razumeti silni napredek prosvetnega dela v Sovjetski zvezi in njegov razvoj v bodočnosti, se moramo na kratko ozreti na stanje v carski Rusiji. Potrebno je, da si ogledamo kulturno dediščino, ki so jo podedovali številni sovjetski narodi.

Ne moremo reči, da je bila ta dediščina majhna. V carski Rusiji so obstajale skoraj vse moderne vrste šol, razmeroma številne znanstvene ustanove in instituti, galerije slik in muzeji. Ruska Akademija znanosti je slovela po vsem svetu in najznamenitejši učenjaki sveta so spremljali njeno delo. Ruska zemlja je dala že celo plejado piscev, učenjakov in umetnikov svetovnega slovesa. Ruski pisatelji Puškin, Lermontov, Gogolj, Nekrasov, Tolstoj, Turgenjev, Dostojevski, Čehov, Saltykov, Ščedrin, Gorki in mnogi drugi so zapustili umetniško literaturo trajne vrednosti, njihova imena pa se vključila v vrsto najznamenitejših svetovnih pisateljev. Dela velikih ruskih mislecev Belinskega, Hercena, Černyševskega in drugih so postala vzor kritične misli zgodovinskih razprav, sijajne publicistike, na kateri so se vzgojile generacije napredne inteligence ne samo v Rusiji, temveč po vsem kulturnem svetu. Najznamenitejši učenjaki, kot so Mendelejev, Lomonosov, Pavlov, Karpinski so izredno povzdignili znanstveno misel. Ruski umetniki in skladatelji so zapustili vsemu človeštvu nesmrtna dela in imena Rjepina, Čajkovskega, Rimskega-Korzakova, Glinke, Borodina, Musorgskega odmevajo enako močno po vseh deželah sveta.

Vendar je bila ta bogata kulturna dediščina dostopna samo neznatnemu številu privilegiranih ljudi carske Rusije. Za o-

gromno večino narodov Rusije ni bilo niti bogatih galerij slik niti knjig ruskih velikih gledališč. Milijoni ruskih delavcev in kmetov se niso mogli posluževati niti osnovnih, kaj šele visokih šol, ker se je ogromna večina med njimi dušila v politični brezpravnosti in ekonomski bedi. Popolno kulturno zanemarjenost širokih ljudskih množic nam kaže dejstvo, da je bilo preko 70% prebivalstva Rusije popolnoma nepismenega in da so vse šole milijonske Rusije leta 1914 zajele samo 8.137.000 mladih. To pomeni, da je velik odstotek mladih ostal brez šolskega pouka, da je vprašanje nepismenosti ostalo nerešeno in da so šole služile samo bogatejšim družbenim razredom, medtem ko široki ljudski sloji niso imeli vstopa vanje. V posebno bednem položaju so bile v pogledu pismenosti, šol in prosvetnih ustanov zapostavljene neruske pokrajine. Od približno 60 narodnosti, kolikor jih je imela carska Rusija do l. 1917, preko 40 ni imelo svoje pismenosti in abecede.

Oktobrska revolucija je za vedno odstranila suženjske pogoje življenja. Kljub dolgotrajni državljanski vojni in še svežim sledovom dveh težkih vojn je dosežena politična in društvena svoboda omogočila velikanski korak naprej v prosvetnem dvigu ljudstva. Dosežena enakopravnost med narodi je tlačenim narodom omogočila razviti narodno kulturo v materinem jeziku brez kakršnih koli omejitev. S političnimi izpremembami se je preobrazila družba tudi na kulturnem in ekonomskem področju. Da bi bolje videli, kako silno je napredovala Sovjetska zveza v prvih letih po revoluciji, bom navedel nekaj podatkov.

Industrija je bila udeležena v proizvodnji l. 1913 s 40%, l. 1928 pa že s 54%, medtem ko se je za časa prve petletke dežela popolnoma izpremenila v industrijsko s 70,7% v l. 1932. Medtem ko je industrija procentualno prekosila kmečko gospodarstvo, je bila še vedno večina prebivalstva udeležena v kmečki proizvodnji. Dokončna preobrazba dežele na industrijsko osnovo se je izvršila šele v domovinski vojni. Koncem l. 1944 je bilo v industriji zaposlenega že 54% prebivalstva.

Medtem ko se je dežela izpreminjala v ekonomskem pogledu iz poljedelske v industrijsko in s tem dosegla nekajkrat večje rezultate od predvojnih, so bili nujno potrebni tudi odgovarjajoči rezultati v prcvsevi.

Treba je bilo izobraziti stotisoče novih specialistov in milijone kvalificiranih delavcev. Treba je bilo toliko zvišati izobrazbo ljudskih množic, da bi se pri delu lahko posluževale nove tehnike, da bi mogle z razumevanjem sodelovati v načrtni izgradnji dežele in izvedbi petletnega načrta. Za uresničenje takih nalog je bilo treba po oktobrski revoluciji znatno dvigniti kulturno raven najširših množic. V številnih je bila stvar takale: v letu 1930-1937 je hodilo v ZSSR v šole 38.335.000 šolarjev, kar je skoraj petkrat več nego leta 1914. V istem razdobju se je število šol osemkrat povečalo. Število visokih šol, ki jih je bilo l. 1914 samo 91, je l. 1936 naraslo na 700. Od tega je na industrijske, gradbene in transportne šole odpadlo leta 1914 16, a l. 1936 160 šol, kar je desetkrat več. Zanimivo je, da je bilo v carski Rusiji, ki je bila pretežno agrarna dežela, l. 1914 samo 9 višjih poljedelskih šol, v Sovjetski zvezi z izrazitim industrijskim značajem pa l. 1936 90 takih šol, kar je zopet desetkrat več.

(Se nadaljuje).

UTEMELJITELJ SOVJETSKE NEVROKIRURGIJE

Dekle Salomat je preživelo svojo brezskrbno mladost v domu staršev, ob pridnem delu na vrtu in v hiši. Nenadoma pa se je njeno mirno življenje prekinilo; v delu je zaostajala, izgubljala je vid, pri hoji se je začela opotekati. Razen tega jo je tudi glava začela močno boleti.

V Taskentu, Ferganu in Samarkandu ni bilo zdravnika, katerega ne bi starši nesrečne deklice prosili za pomoč. Nekateri zdravniki so glavobol pripisovali migreni — in dekle je jemalo praške, pilo zdravila, ne da bi se bolezen izboljšala. Drugi so spet govorili, da je vzrok boleznij verjetno nekje v možganih, niso pa znali povedati, na katerem mestu in kakšno bi bilo to obolenje.

Vsa Sovjetska zveza pozna ime Nikolaja Niloviča Burdjenka, ki odlično posega s kirurškim nožem med vijuge človeških možganov. Zato so starši bolno Salomat pripeljali v Moskvo.

Burdjenko je dekle dolgo in pazljivo pregledoval, da je ugotovil znake njene bolezni. »Vzrok tega obolenja bi utegnil biti majhen čir na velikih možganih, je končno izjavil. Treba ga je najti, odstraniti in dekle bo ozdravelo.

Ko se je Salomat znašla v operacijski dvorani, ki je bila močno razsvetljena z reflektorjem, ji je srce nemirno utripalo. Na sosednji mizi je videla polno instrumentov, okoli nje pa je čakalo več zdravnikov v belih plaščih. Burdjenko je deklici blagohotno zatrdil, da bo vse dobro.

Ob Burdjenku je bilo več svetovalcev, asistentov in bolničark.

Končno so začeli z operacijo. Na obritem delu temena je profesor Burdjenko s hitro gesto prerezal kožo; prevezali so žilo in hitro ustavili krvavenje. Nato so odprli lobanjo na mestu, kjer so pričakovali, da je čir in potem dvignili trdo možgansko opnc. To je bil najtežji trenutek operacije.

Burdjenko je pazljivo opazoval odkrite možgane in si prizadeval, da najde čir. Minute napete tišine...

Naenkrat je hitro zarezal in iz globine polkrogle velikih možganov izvlekel trdo, rumenkasto zrnce. Končno! Čir je bil odstranjen. Komplikirana in zelo nevarna operacija je bila uspešno izvedena.

Salomat se je popravljala. Glavobol je ponehaval, vid pa se ji je popolnoma vrnil.

Čez leto dni je Burdjenko prejel ganljivo pismo: »Dragi profesor —« je pisalo dekletu. »Vrnila sem se k svojemu delu. Spet pomagam v hiši, se učim in počivam v ljubljenem kotičku našega vrta. Vrnili ste mi zdravje in mladost; vedno se vas bom spominjala. Za vse, kar ste mi storili, se vam zelo, zelo zahvaljujem.

Koliko tisočev takih operacij je izvedel nadarjeni kirurg, učenjak in širokogrudni človek Nikolaj Nilovič Burdjenko!

Po mišljenju največjih kirurških strokovnjakov, ki je izraženo v starih učbenikih, se lahko samo 7% možganskih čirov zdravi s pomočjo operacije... »Skoro vse lobanjske poškodbe v vojni so se smatrale za smrtno nevarne. Niti izkušeni kirurgi se niso upali lotiti takih operacij.

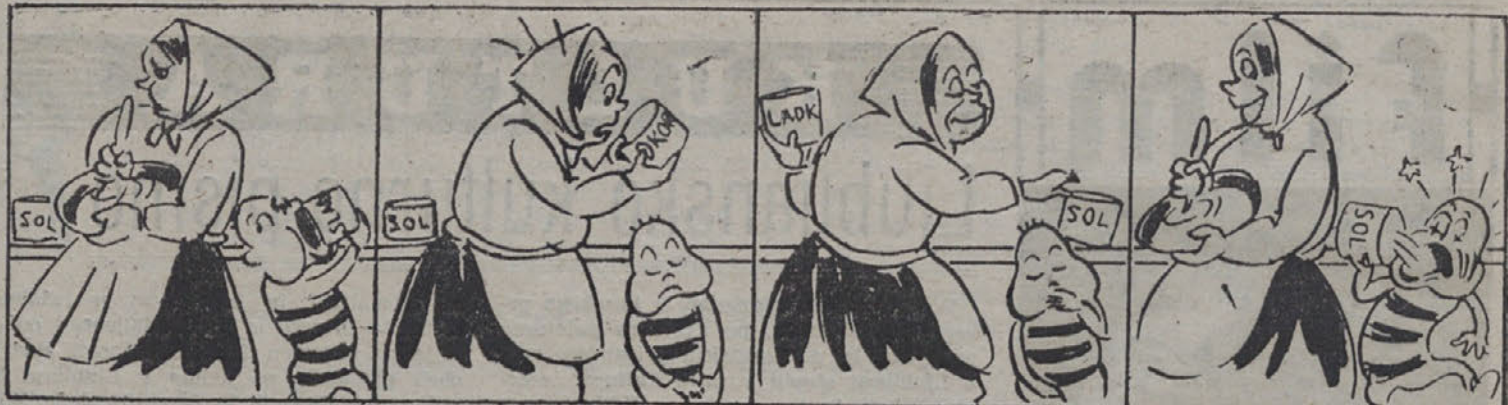
N. N. Burdjenko je spreten in pogumen kirurg; s polno pravico ga imenujejo utemeljitelj sovjetske nevrokirurgije.

Neutrudljiv raziskovalec, znanstvenik N. N. Burdjenko je izdelal tudi metodo za komplicirane operacije srca.

Akademik Burdjenko je nagrajenec Stalinove nagrade, predsednik Akademije medicinskih znanosti SSSR, ravnatelj nevrokirurškega inštituta, vodja univerzitetne kirurške klinike, Prvega moskovskega medicinskega inštituta, ki je odlikovan z Leninovim redom. Burdjenko je glavni kirurg armade SZ, urednik več zdravniških listov, predsednik Vseveznega društva kirurgov, dvakrat je bil izbran za odposlanca Vrhovnega sovjeta SSSR. Prejel je največje odlikovanje SZ, naslov »heroj socialističnega dela«.

Ime N. N. Burdjenka prav dobro poznajo tudi izven SZ. Leta 1937. je na svetovnem kongresu kirurgov v Parizu predaval o metodi kirurškega procesa pri encefalitisu (vnetju možganov). To predavanje je napravilo globok vtis na navzoče kirurške strokovnjake. Kirurg De Martelle, čigar stroka je nevrokirurgija, je zaprosil Burdjenka, da mu izkaže veliko čast: da mu pokaže eno svojih operacij, na kar je Burdjenko pristal. Operacija se je končala z velikim uspehom in zadivila De Martella in druge znanstvenike.

Burdjenko je častni član Britanskega

Glej, tatič si sladkor v usta stresa medtem ko Jera štruklje meša.

Teta Jera ve, da sladkor ne skopni naj se tat še tak' nedolžno ti drži.

Zato škatli tiho brž zamenja in tu se smcla Mihčeva začinja.

Ker čim se Jera proč obrne, tatič v usta sol si zvrne!

ŽENSKI KOTIČEK

Nasveti za šivanje

Kadar šivamo tanke svilene stvari, ovijemo kazalec leve roke z belim papirjem. Posamezne nitke bodo bolj vidne in nam ne bo treba toliko napenjati oči. Če je pa blago belo, potem ovijemo prst s temnim papirjem. Ta nasvet je treba upoštevati zlasti takrat, če šivamo pri luči.

Preden začnemo rezati tanko svileno blago, kakor n. pr. žoržet, svilen muslin itd., vtaknemo škarje za dobro minuto v vrelo vodo. Škarje bodo potem rezale gladko, blago se ne bo nabiralo.

Obleko, ki jo pripravimo za mero, sešijemo tako, da tečejo vsi šivi v eno smer. Šivati začnemo ali od zgoraj navzdol ali pa obratno, le vsi šivi morajo biti enaki. Ta majhna in preprosta previdnost dosti prispeva, da obleka lepo pada.

Preden začnemo šivati spodnji rob za obleko, je dobro, če ga vsaj malo pritisnemo z likalnikom. Nežlikan rob je kaj težko šivati lepo in enakomerno.

Spodnji rob obleke vedno prišijemo s svilo. Marsikdaj se nam rob odtrga in tedaj se svila izkaže dosti bolj odporna kakor sukanec.

Kadar prišijemo ovratnik, ga moramo vedno najprvo pritrčiti zadaj na sredi. Če začnemo šivati od kraja proti sredini, bomo kmalu ugotovili, da je šivanka sama blago skrčila ali raztegnila in tedaj nam ovratnik slabo stoji, ker je spodnje blago krajše ali daljše od ovratnika.

Krompirjeva juha s sladkim zeljem

Potrebujemo: 1 l vode, 3/4 kg krompirja,

LJUDSKI ZDRAVNIK

Nekaj o ušeh

Naša deca zopet obiskuje šole in zopet je izpostavljena novi nevarnosti: okuženju raznih infekcijskih bolezni; a danes bomo obravnavali manj tragično zadevo, ki tudi dela velike preglavice materam šolarčkov; ta preglavica se imenuje uš. M. T. iz Skednja mi piše, da je glavica njene hčerke postala bivališče raznih sivih živalic; obupana je, ker se boji, da dobijo njeni ostali otroci uši, in me prosi za nasvet.

Poznamo več vrst uši; prva je naglavna ali siva uš, ki živi v lasih; dolga je 2-3 milimetre, je sive barve, včasih svetlejša, včasih temna. Samica naleplja okoli petdeset jajčk hkratu na lase; jajčece, ki mu pravimo gnida, se odpre v enem tednu in v petnajstih dneh postane gnida uš.

Druga vrsta uši je bela uš, ki je navadno na oblekah ali na odejah; je malo večja od naglavne uši, svetlejše barve in prenaša pegavico. Tretja vrsta uši je osramna uš, manjša od svojih »sorodnic«; živi na diačju osramja. V našem primeru seveda pride v poštev naglavna uš; ušivost je zelo pogosta med šolsko mladino. Po sistematičnem zdravniškem pregledu v začetku šolskega leta ima uši 25-30% šolarjev. Desinfekcija je uspešna takoj v začetku. Kako bomo postopali? S šolarji zadeva ne bo težka. Uši bomo kmalu odpravili, če bomo šolarju popolnoma ostrigli lase in nato nekajkrat umili glavo z vročo vodo in milom. Ženski spol pa nam dela večje preglavice, kajti težko je pregovoriti starše, da dovo-

kraljevega društva kirurgov, Mednarodnega društva kirurgov in mnogih drugih inozemskih kirurških organizacij.

olupljenega in zrezanega na koščke, 10 dkg sesekljane čebule, 1/8 kg na rezance zrezanega sladkega zelja, sol, poper in malo sesekljane peteršilja.

Prilava: Na razbeljeno maščobo stresemo krompir in čebulo ter nekaj časa pražimo, nato pa zalijemo z vodo. Ko zavre, dodamo zelje in kuhamo še pol ure.

Ali: V polovici vode kuhamo krompir in čebulo. Ko je kuhano, prelačimo, dodamo ostalo vodo in ko zavre, še zelje. Zabelimo z lahkim prežganjem.

Juha iz ovsenih kosmičev

Potrebujemo: maščobo, malo zrezanega korenja, zrezano sladko repco, 1 čebulo, pol kg na kocke zrezanega krompirja, 1 l vode, 6 ravnih žlic ovsenih kosmičev, 1/4 l mleka, sol in poper.

Prilava: Na raztopljeni maščobi pražimo nekaj minut vse navedene zelenjave in tudi čebulo, nato pa zalijemo z vročo vodo in kuhamo do mehkega. Med tem pa namočimo kosmiče v mleko in jih dodamo kuhani zelenjavi ter kuhamo še 15 minut. Po ckusu še sol in poper.

Ovrti žličniki

Potrebujemo: (za 4 osebe) 1/8 kg moke, 2 ravnaj čajni žlički pecilnega praška, ravnaj žličko soli, ščepec popra, 1/8 l mleka (približno), malo nastrganega sira ali sesekljane kuhane mesa ter maščobo za cvrtje.

Moko, prašek, sol in poper, dobro zmešamo, nato pa počasi dodajamo mleko in stalno močno utepamo. Nazadnje dodamo sir ali meso. V prvi razbelimo maščobo in z veliko žlico ulivamo tekoče testo. Vsaka žlica testa nam da majhno polpeto. Postrežemo gorke.

lijo ostrici lase hčerki. V tem primeru bomo morali najprej uničiti uši s primerno raztopino kisa; v novjšem času uporabljamo z velikim uspehom antiformin, ki kmalu uniči tudi gnide. Ta postopek moramo ponavljati vsaj 4-5 dni; umili bomo lase s toplo vodo in milom in jih česali z zelo gostim glavnikom in tako odstranili mrtve živalce in jajčka.

Kakšne so posledice ušivosti? Ušji pik povzroča srbečico, ta pa praskanje. Zgodil se večkrat, da se praske okužijo in da nastane tako imenovani piodermitis ali gnojenje kože; da do takih posledic ne pride, je potrebno, da takoj začnemo energično postopati.

Sport in alkohol

Mladi kolesar F. R. iz Barkovelj me vprašuje, če je alkohol priporočljivo sredstvo za uspeh v sportu.

To mnenje je bilo nekoč razširjeno, a laboratorijski poskusi, kakor tudi izkušnje, pridobljene v armadah, so dokazale nasprotno. Sprva so menili, da ni boljšega sredstva kot je alkohol, ki napravi volaka odpornega proti utrujenosti in boleznim. Zato je v vsaki vojski dobil vojak velike količine alkohola.

Danes se je tako pojmovanje opustilo, kajti izkazalo se je, da so bili tisti, ki se najbolj vzdržali napore, mrz in vročino, vedno abstinenti; tudi umrljivost za raznimi boleznimi je bila pri njih najmanjša.

Dva pariška znanstvenika sta razglasila na pomembne kolesarske dirkače naslednje vprašanje: »Kako vpliva alkohol na vaš organizem, ko izvajate kolesarske tekme?« Vsi kolesarji so odgovorili, da ima alkohol nekak hromajoč učinek na noge! Dr. Slavko Štrukelj

Okusni krompirjevi hlebčki

Potrebujemo: 1/4 kg zmečkanega kuhanega krompirja, 1/4 kg kuhanega mesa ali meso iz konzerve, ravno žlico sesekljane peteršilja, sol in poper.

Prilava: Vse navedene stvari zmešamo skupaj. Na deski izoblikujemo v poljubno velike hlebčke (polpete) ter jih pečemo v pečici, dokler niso na obeh straneh lepo in dobro zapečeni. Če pripravimo krompir že prejšnji večer, potem jih lahko smečamo že za zajtrk h kavi ali čaju, preden gremo v službo ali otroci v šolo.

Zelenjavni kašè

Potrebujemo: (za 4 osebe) 1/4 kg kuhanega zmečkanega krompirja, 1/4 kg raznih kuhanih in sesekljanih zelenjav, sol in poper ter maščobo.

Prilava: Navedene stvari dobro zmešamo in zvrnemo na razbeljeno maščobo. V 15 minutah imamo na obeh straneh lepo in dobro zapečeno. Tudi k tej mešanici lahko dodamo kako meso.

MODA

Elegantna volnena obleka, okrašena z majhnimi obšivi z vrvice.

Za obleko zelene barve so primerni srebrnosivi obšivi, za temnomodro obleko pa beli.

Nedelja presenečeni v jugoslovanskem nogometnem prvenstvu

Nedeljska nogometne tekme jugoslovanskega nogometnega prvenstva so nam prinesle velika presenečenja. Zopet enkrat je muhasta usnena žoga poskrbela za nepričakovano radost enajstoric in njihovih navijačev, ki bi morale na papirju izgubiti in po drugi strani razočaranje enajstoric, ki so veljale za favorite. Sicer pa ni zaman okrogla. Pogledimo si samo dolge obraze nižjih sportnikov, ki jim je «Nafta» izpred nosa odnesla kar celi dve točki. Ali pa visokega favorita «Lokomotivo», ki se je morala vrniti v Zagreb s kopico golov in brez tako potrebnih točk. Ne samo to, tudi splitski «Hajduk», ki je eden glavnih tekmecev za prvo mesto, se je moral v tem tekmovalju že drugič zadovoljiti samo s polovičnim rezultatom. To nedeljo so mu eno točko odvzeli nogometiši iz daljnega Skoplja. Reški «Kvarner», ki je računl na gotovo zmago, je moral s kislim obrazom zapustiti igrišče. Ni mu uspelo več kot izsiliti samo neodločen rezultat. Najbolj vroča tekma te nedelje pa je bila v Beogradu. Srečala sta se beograjska «Rdeča zvezda» in «Metalac». To je bil beograjski «derbi». Ze od nekdaj je med tema dvema enajstoricama bila velika rivaliteta. Nogometne tekme med njima pa so na

igrišča privabljale ogromno število gledalcev. Tudi v nedeljo je bilo tako. Nogomci, ki sta ga predvajali, je bil kljub slabemu vremenu in izredno težkemu terenu tak, da je navdušil vse navzoče. «Rdeča zvezda», ki je veljala na papirju za favorita, je v tej tekmi zaigrala slabše kot po navadi ter jo je «Metalac» zaslužen premagal kar z dvema goloma razlike. V poslednji tekmi te nedelje pa je zagrebški «Dinamo» na domačem igrišču premagal «Spartak» iz Subotice z visokim rezultatom. Tekma med «Partizanom» in «Ljubitelji Ponziane» je bila preložena. Tehnični rezultati: Metalac-Rdeča zvezda 3:1; Nafta-Zelezničar (Niš) 1:0; Zelezničar (Sarajevo)-Lokomotiva 4:1; Dinamo-Spartak 3:0; Kvarner-Budučnost 2:2; Hajduk-Pobjeda 1:1.

Kvalifikacijska tabela

Partizan	8	8	0	0	25	4	16
Hajduk	8	6	2	0	19	2	14
Rdeča zvezda	9	6	1	3	25	12	12
Dinamo	8	5	1	2	21	11	11
Metalac	9	5	1	3	18	14	11
Spartak	9	4	0	5	14	17	8
Lokomotiva	10	3	2	5	16	18	8
Zelezničar (Niš)	9	2	3	4	9	19	7
Pobjeda	10	2	3	5	15	15	7
Budučnost	8	2	2	4	12	17	6
Nafta	9	3	0	6	9	22	6
Zelezničar (Sar)	9	2	1	6	11	23	5
Kvarner	7	1	2	4	7	15	4
Lj. Ponziane	3	0	1	2	2	10	1

Prvenstvo Jugoslavije v orodni telovadbi

Tržačan Stigar Miloš na 7. mestu

V petek, soboto in nedeljo je bilo v Ljubljani jugoslovansko moško in žensko državno prvenstvo v orodni telovadbi. Številno občinstvo je imelo po dolgem času zopet priliko občudovati najboljše telovadce in telovadke vse Jugoslavije. Večkrat mu je zastal dih ob kakem izredno drznem in nevarnem skoku čez orodje. Med moškimi je postal jugoslovanski državni prvak Kon-

rad Grilo iz Celja, drugi je bil Vađnov Jože iz Ljubljane, tretji Jelič Dragutin iz Zagreba. Častno se je v konkurenci mednarodno znanih tekmovalcev odrezal Tržačan Stigar Miloš, ki je dosegel sedmo mesto.

Med ženskami pa je bila prva zagrebčanka Kober Tanja, druga ljubljanka Gerbec Vida, tretja pa tudi ljubljanka Rupnik Lidija.

Izredno lepo uspel odskok v drogu

Mamutska skakalnica v Planici

Smučarski skoki so medvojno najlepša smučarska disciplina. Jugoslavija pa se lahko ponosa, da ima največjo smučarsko skakalnico na svetu, kjer so bili doseženi skoki preko 100 m. V smučarskem rajju Planici na Gorenjskem je ing. Bloudek pred kakimi 15 leti zgradil ogromno skakalnico, ki so jo pričeli imenovati mamutska skakalnica. Ta orjak je v smučarskem sportu skokov napravil pravo revolucijo. Nihče ni mogel verjeti, da so skakali preko 100 m. dalje. Mislili so, da to ni več sport, temveč poskus kakih fantazij in izredno hrabrih ljudi, ki pri teh skokih življejo življenje. Veliko borb je bilo treba, preden se je pričel svet zanimati za to skakalnico.

niene mamutske skakalnice, ki je ponos vsakega Jugoslavana, pa bodo zopet najboljši smučarski skakalci na svetu leteli po zraku v neverjetne daljave.

Kratka zgodovina rugbyja

Rugby je star že več kot sto let. V 100 letih so se pravila rugbyja stalno menjala. V začetku je štel moštvo po 30 igralcev, nato po 20 in šele 1877 leta so pričeli igrati z istim številom igralcev kot dandanes, to je po 15 na vsaki strani.

Tudi rugby so v začetku igrali z okroglo žogo, katero so nabasali s papirjem. Šodnika so pričeli uporabljati šele leta 1845. Prej pa sta vodila igra kapetana obeh moštev, iz rugbyja, ki ga imenujejo tudi «ameriški nogomet», pa se je razvil nogomet, ki ga igrano tudi pri nas.

Drobne zanimivosti

V Sydneyju je Avstralec John Bronvič v finalu za prekoceanski pokal premagal Dinny Palsa s 3:6; 6:3; 6:4; 6:4. V semifinalu pa je zmagal nad Quistom.

Mednarodna tekma v rugbyju med Parizom in Londonom se je končala neodločeno 3:3.

Hockey na ledu so pričeli igrati v Pragi je češkoslovaška hokejska reprezentanca zmagala nad švicarsko z 11:2. Posamezni rezultati polčasov so: 1:1; 3:0; 7:1.

Vodoravno: 1. vzklík; 5. pod; 8. konica; 11. departma v Franciji; 15. pritok Donave; 16. pokolenje; 17. igralna karta; 19. ploskovina mera 21; slovenski skladatelj; 22. Adamov sin; 23. plevel; 24. prizadeven delavec; 27. del noge; 29. vrh v Karavankah; 30. raj; 32. glinasta posoda; 33. slovenska pokrajina; 34. mesto blizu Fruške gore; 37. naziv za očeta; 38. veznik; 39. o-rožje; 40. spona; 43. moško ime; 44. nica; 45. števnik; 46. delanje; 47. veter; 48. četverkotnik; 49. mesto ob Adži; 51. egiptansko božanstvo; 52. riba; 54. rimski uradnik; 55. zahteva svobodoljubnega ljudstva glede Trsta; 60. okored uradnik; 61. nasilje; 62. česlovinca; 64. prizor iz preprostega življenja; 67. žensko ime; 70. moško ime; 71. žensko ime; 72. vrsta gibanja; 73. orodje.

Navpično: 1. vroča voda; 2. pasma; 3. roka v Srbiji; 4. slap; 5. napor; 6. mesto ob Adži; 7. žensko ime; 8. peštev; 9. naselje; 10. ulje; 11. naklo; 12. obluba; 13. poljski pridelek; 14. del roke; 17. moško ime; 18. blesk; 19. hunski kralj; 20. slog osemnaestega stoletja; 25. rastlina; 26. mesto v Istri;

Paavo Nurmi čudežni tekač

Kdo izmed sportnikov se ne spominja slavnega finskega tekača na srednje in dolge proge, Finca Paava Nurmija. Saj je držal skoro vse svetovne rekorde, strokovnjaki pa so bili mnenja, da ne bo nobenega tekača več, ki ga bo prekosil.

Paava Nurmija so imenovali tudi «molčečega Finca», ker ni nikoli hotel dati novinarjem nobenih izjav. Šele pred kratkim se je Finca «razvezal jezika» da je podal nekemu novinarju nekaj zanimivosti.

Novinar ga je našel v njegovi trgovini obkles in raznih drobnih predmetov v neki zakotni ulici v Helsinku. Paavo Nurmi je sedaj star že 47 let. 42 svoje preteklosti se najraje spominja turneje po Ameriki, kjer je v treh mesecih zmagal nič manj kot 56 krat. Spomnil se je tudi prerokovanj o «nesramnosti» svojih rekordov, od katerih pa danes ne drži nobenega več. Muenja je, da tudi sedanji rekordi ne bodo trajali dolgo, čeprav se nam zdijo neprekosljivi. Za rekord, ki ga bo najteže prekositi, smatra Häggovega na 1500 m s časom 3.43x minut.

Nadalje pa je omenil, da je najboljši lahkoatlet na svetu Svod Gundar Hägg, ki pa je prešel med profesionalce. O tem se je izrazil takole: To je lahkoatlet, ki se redkokoli rodi. Ima dobre noge in pametno glavo. S tem hočem povedati, da ne teka samo z nogami, ampak tudi z glavo, to je pametno in preračunljivo. Tudi za Andesona je škoda, da je postal profesionalce. O angleškem tekaču Wodersonu pa je pripomnil, da je kakor vsi angleški tekači zelo borben. Svojih rezultatov pa ne bo več izboljšal, ker ima navado v važnih tekmovaljih izkoristiti vse svoje sile.

Tudi na roljaka Heřna se je spomnil. Njega smatra za sposobnega popraviti svoj svetovni rekord na 10.000 m in meni, da je zmožen preteči to razdaljo celo v času 29.15 minut.

Na koncu ga je novinar poprosil, naj pove nekaj o slogu teka in o prehrani lahkoatleta. Delal je, da mora vsak tekač predvsem izkoristiti svoje prirodne sposobnosti in polagati posebno pažnjo na ritem teka. Prav posebno pa se mora lahkoatlet, kot vsak drug sportnik odpovedati alkoholu in kajenju.

Tek čez drn in strn v Beogradu. V nedeljo se je udeležilo teka čez drn in strn rekordno število okrog 2000 tekmovalcev, ki so tekmovali na progah dolgih 600, 1000, 1500 in 2000 metrov.

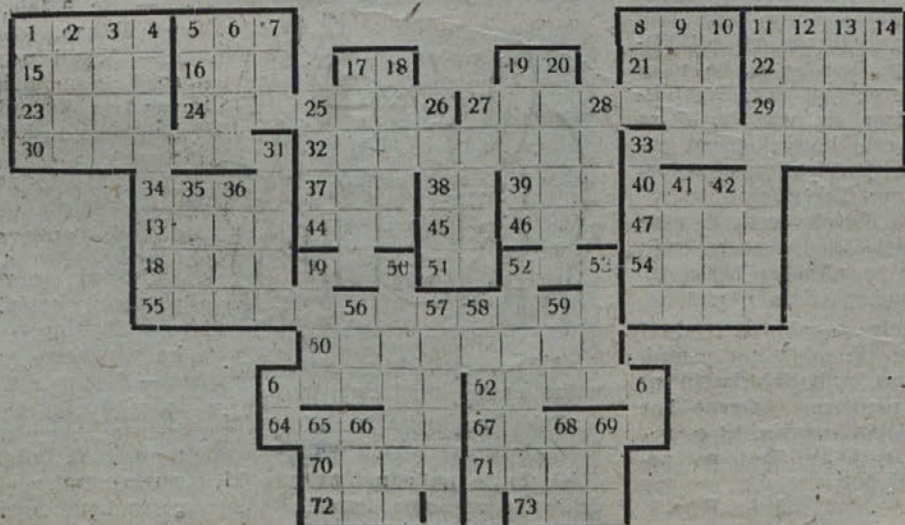
Mednarodni teniški turnir v Zenovi. Na mednarodnem teniškem turnirju v Zenovi je Italijan Cuccelli premagal Francoza Dessairia s 6:3; 6:3 in se tako plasiral v finale. Drugi finalist pa je Francoz Bernard, ki je premagal v semifinalu Italijana Del Bellija s 6:3; 6:4. Finalna igra moških parov pa bo med dvojicami Cuccelli - Del Bello in Bernard - Pelizza.

Jugoslovanski igralci namiznega tenisa (ping-ponga), ki gostujejo po Češkoslovaški so že v tretjič zmagali. To pot z rezultatom 3:0. Prej s 5:0 in 5:3.

Odgovarja JOŽE KOREN — Zal. Primorskega dnevnika, Trst

ZA BISTRE GLAVE

Križanka št. 2

Rešitve iz prejšnje številke

Križanka:
Vodoravno: 2. Karđel; 9. Udav; 11. Juro; 13. gojim; 14. bunar; 15. as; 17. fa; 18. sak; 20. raj; 22. Kos; 23. Lj; 24. Nanos; 25. Sk; 26. adl; 28. bik; 29. iji; 30. ES; 32. s z; 33. igrati; 35. Mohor; 37. jecp; 39. čopi; 40. Beograd.
Navpično: 1. Jugoslavija; 2. kajak; 3. avis; 4. dr.; 6. lut; 7. junak; 8. Boris Kidrič; 10. do; 12. Ra; 16. Kamin; 19. aid; 20. Rah; 21. jok; 22a; ost; 27. jereb; 29. izhod; 31. sape; 32. Soča; 36. op.; 38. Ig.

Kvadrat:
Kvadrat: 1. šola, 2. oreh, 3. lega, 4. abah.

KRAŠKA

BURJA

Piha v veselje in zabavo poštenim, in v žalost in jezo onim drugim

DVOJE KRIL

MEĐ POKOJNIKI

Roosevelt: Kaj so to res moji Amerikanci?
Mussolini: Zdaj me pa menda ne boš več prepričeval, da ste bolj demokratični kot mi.

Polili so knjige z bencinom in zažgali. In ko so hotele nekatere žene s solzami v očeh rešiti, kar se je spričo tega vandalizma še rešiti dalo, ko so segale z golimi rokami v gorečo grmado sodobne inkvizicije (kajti za nas Slovence je knjiga svetinja, pa čeprav je okus v Ameriki morda drugačen) — tedaj je naperil ameriški seržant brzostrelko proti njim. Kajti kakor je bilo ukazano, tako se je moralo zgoditi. (Prim. dnevnik, 17. november 1946.)

Pogozdovalna akcija

»V zadnjem času izsekavajo zavezniški vojaki vedno bolj gozdove okrog Milj.

Glede na to novico je naš posebni dopisnik intervjuval polk. Bowmana (ali ZVU).

Odgovor: »Ali vam ni znano, da potrebujemo čim več prostora za našo velikopotezno pogozdovalno akcijo!«

Povabilo
brhko krilo
brhko krilo
na sprehod.
Desno krilo
je iz Trsta,
levo krilo
je pa škot.

VZDIH TRZASKEGA KADILCA

Kako zelo prijetno
bilo bi na tem svet,
če tol' ko kot čerinov,
bi videl cigarete!

TUDI ON NE VE

A: Ali ti morda veš, zakaj pravimo zapadnim zaveznikom »zavezniki«?

B: Ne.
A: Jaz tudi ne.

Vnetljiva roba

Očka in sinko gledata četo čerinov na tržaški ulici.

Sinko: »Atek, ali se ti-le čerini tudi lahko vnamejo?«

Očka: »Tudi. Če slišijo: Živijo Tito.«

Pregovor

Zrno do zrna pogača, laž do laži — Voce Libera.

Višek skoposti

Škot Fut se je odločil, da bo peljal svojega nečaka v kino.

— Poslušaj, — mu je dejal med potjo, — ne bom zapravil več kakor 4 penye. Sedel mi boš na kolenih.

Pri blagajni je mister Fut zahteval informacije o cenah sedežev.

— Najcenejša vstopnica je 8 penyev, — mu je razložila blagajničarka, — 4 penye pa stane vstopnica za otroka.

— Odlično, — odgovori Fut. — Dajte mi karto za 4 penye za mojega nečaka, jaz bom pa sedel na njegovih kolenih.

Zvestoba

— Ali me boš ljubil tudi takrat, ko bom cšivela?

— Čisto naravno, draga moja! Ljubil sem te, ko si imela črne lase, rdeče, rjave in zakaj te ne bi več, ko boš sivolasa.

Pošteni berač

Nekoč je Walterja Scotta ustavil berač in ga prosil za pol šilinga miloščine.

Ker ni imel s seboj drobiža, je Walter Scott dal beraču šiling in mu dejal:

— Ne pozabi, da si mi dolžan pol šilinga.

— Nikoli ne bom pozabil, gospod, in molil bom za vas, da bi vas bog ohranil pri življenju toliko časa, dokler vam ga ne vrnem.

Pepijeva nesreča

Gospod sprevodnik, ali bi mi pomagali izstopiti iz vlaka?

— Prosim — — prosim... Kako pa, da ne morete sami?

— Kakor vidite, jaz sem debel in zdravnik mi je priporočil, da izstopam ritenski. Tako mislijo na postaji, da hočem vstopiti in me rinejo nazaj v vlak in nisem mogel izstopiti že na štirih postajah.

Od primitivnih vžigalic do ČERINOU

Monopci izdelave ima kakor povsod tudi pri nas višja oblast, ki jo predstavlja ZVU. Ker pa v Ameriki in Angliji ne izdelujejo »čerinov«, ZVU ni imela zadostnih fabrikacijskih izkušenj; zato njihovi »čerini« kažejo razne kakovostne nedostatke. Imajo tudi bolj debele in trde glave kot prejšnji in te se neverjetno hitro vnamejo, če se obdrgnejo ob antifašistično kožo. Morda je to pripisati dejstvu, da se je ta koža med leti 1941—45 hudo raskavo ustrojila. Užgejo se tudi ob otroški koži, kot se je videlo v Škedenju in na pohabljeni Carmeli Platanio. Čudno je tudi, da se vžgejo celo v mokrem stanju, če so »fajhtni«. Pri Sv. Jakobu se je dogodil tak slučaj, o katerem tovarna ZVU trdi, da je bil le edinstven komad s tovarniško napako. Spravili so ga na preiskovanje v njihov laboratorij »Coroneo«, toda skoro leto dni je preteklo in ZVU še ni objavila znanstvene analize o tem svemjeh ponesrečenem vzorcu. Zaradi tega vlada med odjemalci bojazen, da je še mnogo takih defektnih čerinov v škatlicah, ki trenutno

krožijo v tržaškem prometu, zlasti ker je tovarna izjavila na podlagi sodniške preiskave, da se čerini, ki so se vneli v Škedenju, tovarniško brezhibni, četudi vsi dobro vemo, da so morali biti najmanj tako strupeni kot stare fosforne vžigalice, kajti povzročili so smrt dveh ljudi, okoli 20 pa spravili v bolnico. Ker se vse do danes ponavljajo samovžigi med defektnimi eksemplarji čerinov — in to tudi z nastopom hladnejšega vremena, smatram za potrebno, da seznanim javnost s praktičnimi dognanji in navodili o uporabi »čerinov« znamke ZVU:

1) Pomnimo, da čerin ni odyajalno sredstvo (purgante). Narobe. On učinkuje zapiralno. Zato ni potrebno, da ga poješ; dovolj je, da odpreš usta, pa te že zapre. Na to pazi posebno med manifestacijami. Včasih ti zapre samo sapo, kct vžigalica, običajno pa je učinek zaprija dolgotrajnejši in odpomore mu samo lečenje v sanatorijih v ulici Tigor in Nizza. Lečenje se pospeši z gladovno stavko.

2) Drži jih daleč od alkoholnih pijač, vina, ruma, konjaka itd,

ker te povzročajo samovžig. Gorilni špirit ni nevaren. Narobe! Čerina, ki je vnel sam od sebe, najlaže pogasiš, če ga vržeš v bencin ali gorilni špirit (pr. Sv. Jakob Biloslav).

3) Ne nosi jih v raztrganih hlačnih žepih, da se ne vžgejo čb tvoji raskavi antifašistični koži.

4) Ne dajaj jih otrokom, zlasti ne deklicam (pr. Mosetti in Skedenj).

5) Ne hrani jih skupaj z UNR-RA blagom, ker se ti bo to v primeru samovžiga posušilo ali izhlapelo. Sicer so nekí čerini za blago te vrste higreskopično nastrojeni, t.j. vsrkajo ga počasi vase. (primer Nabrežina).

6) Celega človeka vsrkajo vase kakor polipi tisti, ki so v črnih škatlicah tipa »Aprilia 1500« (pr. Brig. Cerlenizza). Zato pozor!

7) Ne huduj se, ako se ti vžgejo tedaj, ko jih rabiš, ker pomni, da ZVU pri njih fabrikaciji ni imela na razpolago drugega kot odpadke slabih surovin, ki so večinoma prispale v Trst po nekontrolirani poti.

Miha Riba.

»Ali ne veste, da ne smeje privatne osebe imeti dolarjev?«

»Zakaj pa objavljajo dnevnikitečaj dolarjev na črni borzi?«

»O, to je pa samo za nas, ki dobivamo od doma denar!«